
**”Welcome to my life,
You see it is not easy”**

Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely lastensuojelun asiakkaana olevan nuoren
kanssa

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2016

Emmi Nieminen

LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä

Emmi Nieminen

Vuosi 2016

Työn nimi

”Welcome to my life, you see it is not easy” – Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely lastensuojelun asiakkaana olevan nuoren kanssa.

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kokeilla musiikillista omaelämäkertatyöskentelyä lastensuojelun asiakkaana olevan nuoren kanssa. Työskentely toteutettiin kolmen nuoren kanssa pirkanmaalaisessa lastensuojelulaitoksessa. Tarkoituksena oli selvittää, voisiko tällaisesta työskentelymuodosta olla hyötyä lastensuojelussa.

Teoreettisena viitekehyksenä työssä olivat kulttuuri- ja taidelähtöisten menetelmien käyttö lastensuojelussa, musiikin käytön merkitys sekä elämäkerrallinen työskentely. Teoriaosuudessa avattiin myös nuoruutta kehitysvaiheena.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisesti työstimällä nuorten kanssa heidän musiikilliset omaelämäkertansa. Musiikilliset omaelämäkerrat koostuivat kappaleista, jotka nuoret kokivat tärkeiksi tai merkityksellisiksi. Työskentely nuorten kanssa tapahtui yksilöllisten tapaamisten aikana. Tavoitteena oli työskentelyn aikana selvittää, kuinka nuori itse hyötyisi musiikillisesta omaelämäkertatyöskentelystä, mitä hyötyä siitä olisi nuoren näkökulmasta työntekijälle ja mitä lisäarvoa työskentely voisi tuoda nuoren ja työntekijän väliseen vuorovaikutukseen. Aineistoa hankittiin havainnoimalla nuorten työskentelyä sekä keskustelemalla heidän kanssaan työskentelystä.

Tämän opinnäytetyön valossa musiikillinen omaelämäkertatyöskentely näyttää menetelmältä, josta voisi olla hyötyä lastensuojelussa. Työskentelyn todettiin muun muassa auttavan nuorta muistelevaan omaa elämäänsä sekä ilmaisemaan itseään. Menetelmän todettiin toimivan myös nuorelle ja työntekijälle tutustumisen välineenä ja yhteisen ajan mahdollistajana. Työskentelyn pohjalta koottiin lopuksi myös ohjeistus työntekijöille menetelmän käyttöä varten.

Avainsanat Kulttuuri- ja taidelähtöiset menetelmät, musiikki, elämäkerrallisuus, lastensuojelu

Sivut

39 s. + liitteet 7 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Social Services

Author	Emmi Nieminen	Year 2016
Subject of Bachelor's thesis	“Welcome to my life, you see it is not easy” – Creating a musical autobiography with an adolescent client of child welfare services	

ABSTRACT

The purpose of this practice-based Bachelor's thesis was to experiment with the method of musical autobiography with young people who are clients of child welfare services. The process was realized with three young people in a child welfare institution located in Pirkanmaa. The aim was to find out if the musical autobiography method would be useful in child welfare.

The theoretical frame of reference consisted of art and culture oriented methods in child welfare, effects of music and the biography approach. Additionally, the theoretical part of the thesis shed light on youth as a stage of development.

The thesis consisted of working with the three youngsters. A musical autobiography of every youngster was created during individual meetings. During the process, the aim was to find out how the musical autobiography would benefit the youngsters themselves, how it would benefit the worker and whether it could bring any added value to the interaction between the youngster and the worker. Research methods used were observation and casual conversation.

Based on the work with the youngsters it can be stated that the musical autobiography method can be a useful form of work in child welfare. The work helps the young people to reminisce their own life and to express themselves. Additionally, the young person and the worker can get to know each other and spend time together while working on the autobiography. Based on the process, instructions for use of the method were compiled for the staff.

Keywords Culture and art oriented methods, music, biographical working, child welfare.

Pages 39 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	MUSIIKIN KÄYTTÖ JA ELÄMÄKERRALLINEN TYÖSKENTELY NUORUUDESSA	2
2.1	Nuoruus ikävaiheena	2
2.2	Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö lastensuojelussa.....	3
2.3	Musiikin käytön merkitys.....	4
2.4	Elämäkerrallinen työskentely	5
3	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	6
4	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN MÄÄRITTÄMINEN.....	8
4.1	Aineistonkeruu	8
4.2	Aineiston analyysin kuvaus.....	10
5	TYÖSKENTELYN SUUNNITTELU.....	10
6	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	13
6.1	Tapaamisten sisältö	13
6.1.1	Ensimmäinen tapaaminen.....	14
6.1.2	Toinen tapaaminen	15
6.1.3	Kolmas ja neljäs tapaaminen	17
6.1.4	Viides ja kuudes tapaaminen	20
6.2	Huomioita työskentelystä.....	21
6.3	Eettisyys ja luotettavuus.....	24
7	TULOSTEN TARKASTELU	25
7.1	Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely muistelun välineenä	25
7.2	Musiikillinen omaelämäkerta itseilmaisun välineenä	27
7.3	Työskentely identiteetin rakentajana ja voimavarojen vahvistajana.....	28
7.4	Työskentelyn hyödyt työntekijälle	29
7.5	Työskentely vuorovaikutuksen rikastajana	31
7.6	Nuorten kokemuksia työskentelystä.....	32
8	VALMIS TYÖSKENTELYMALLI	33
9	POHDINTA.....	35
	LÄÄPTEET	38
Liite 1	Suostumuskysely nuorille	
Liite 2	Suostumuskysely vanhemmille	
Liite 3	Pelisäännöt työskentelylle	
Liite 4	Ensimmäisen tapaamisen aloituskappale	
Liite 5	Toisen tapaamisen aloituskappale	
Liite 6	Viimeisen tapaamisen kysymykset	

1 JOHDANTO

Lastensuojelun piirissä on jatkuvasti paljon asiakkaita ja monet lastensuojelulaitokset ovat lähes jatkuvasti täynnä. Vaikka huostassa olleiden lasten määrä väheni vuonna 2014 1,4 prosenttia edellisestä vuodesta, on huostaanottojen määrä kasvanut selvästi koko 2000-luvun ajan. Vuonna 2014 huostassa oli 10675 lasta, ja yhteensä kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli 17958. Kaikista viimeisen sijoitusperiaatteen mukaan tilastoiduista lapsista 39 prosenttia vuonna 2014 oli laitoshoidossa. (Lastensuojelu 2014 2015, 1, 3, 7.)

Kiireisessä arjessa esimerkiksi lastensuojelulaitoksessa ei aina välttämättä ole aikaa pysähtyä tutustumaan nuoreen tarpeeksi hyvin. Kulttuurin ja taiteen avulla on mahdollisuus lisätä yksilöiden hyvinvointia myös silloin, kun resursseja on niukasti (Känkänen 2013, 78). Taidelähtöisten menetelmien avulla laitoksen arjessa on mahdollisuus pysähtyä ja kohdata nuori. Tämän opinnäytetyön puitteissa kokeiltu musiikillinen omaelämäkertatyöskentely voisikin olla yksi niistä menetelmistä, joita lastensuojelutyössä voisi hyödyntää nuoren kohtaamisessa. Musiikillinen omaelämäkerta voikin siis toimia nuorelle välineenä kertoa itsestä laitoksen työntekijöille sekä toimia nuoren ja työntekijän välisen vuorovaikutuksen rikastuttajana.

Lastensuojelussa on usein kyse leimatusta tarinasta. Lastensuojelulaitoksessa asuva nuori voi omaksua lastensuojelunuoren identiteetin ja alkaa käyttäytyä odotetun mukaisesti sopeutuakseen tietynlaiseen muottiin. Tärkeää olisi saada murettua tämä leima, jotta lastensuojelun piirissä olevat nuoret voisivat olla ilman rajoituksia sellaisia ihmisiä, joita oikeasti ovat. (Känkänen 2013, 91–93.) Musiikillinen omaelämäkerta voikin olla nuorelle myös tapa rakentaa omaa identiteettiä sekä jäsentää omaa jo elettyä elämää.

Vaikka lastensuojelun sijaishuolto on niin yksilöllisestä kuin yhteiskunnallisesta näkökulmasta varsin monisisältöinen käytäntö, on sijaishuollon aiheita lastensuojelun tutkimusperinteessä tutkittu vähemmän. Suomessa sijaishuollon vaikutuksia on tutkittu toistaiseksi vähän eikä kansainvälisestikään lasten kokemukset huomioon ottavia tutkimuksia ole kovin monia. (Känkänen 2013, 64.) Sijaishuollosta saadut tutkimukset ovat siis tarpeen. Lisäksi tämä opinnäytetyö tuo esiin nuorten kokemuksia siitä, millainen musiikillinen omaelämäkertatyöskentely voisi työskentelytapana lastensuojelussa olla.

Tämä toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä pirkanmaalaisen, 7-paikkaisen lastensuojelulaitoksen kanssa. Musiikillista omaelämäkertatyöskentelyä kokeiltiin kolmen nuoren kanssa, jotka ovat 14–19-vuotiaita. Kaksi heistä asuu lastensuojelulaitoksessa ja yksi asuu jo itsenäisesti. Työskentely jokaisen nuoren kanssa oli yksilöllistä.

2 MUSIIKIN KÄYTTÖ JA ELÄMÄKERRALLINEN TYÖSKENTELY NUORUUDESSA

Opinnäytetyöni teoreettiset lähtökohdat rakentuvat pääasiassa kahdesta kokonaisuudesta. Toinen kokonaisuus on musiikin ja ylipäätään taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö sosiaalialalla ja toinen on elämäkerrallinen työskentely. Käsittelen yleisesti taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttöä sosiaalialalla, kyseisten menetelmien käyttöä juuri lastensuojelussa sekä tarkemmin musiikin käyttöä. Näiden lisäksi käsittelen elämäkerrallista työskentelyä sekä sitä juuri lastensuojeluympäristössä. Edellä mainittujen ohella työni teoreettinen osuus käsittelee myös nuoruutta kehitysvaiheena.

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Nuoruus on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Nuoruudeksi katsotaan lukeutuvaksi ajanjakso 12 ikävuodesta eteenpäin ja nuoruus voidaan jakaa kolmeen eri ajanjaksoon. Varhaisnuoruus käsittää ikävuodet 12–15 ja keskinuoruus ikävuodet 15–18. Nuoruusiän loppuvaihe, myöhäisnuoruus alkaa ikävuodesta 18. Sen voidaan katsoa loppuvaksi 20. ikävuoteen tai jatkuvan siitä yksilöllisesti vielä eteenpäin. (Dunderfelt 2011, 84; Vilkkö-Riihelä & Laine 2008, 100, 104.)

Nuoruutta sanotaan usein toiseksi mahdollisuudeksi, jolloin nuori pystyy saavuttamaan uudenlaisen psyykkisen eheyden ja paikkaamaan mahdollisia lapsuudessa koettuja asioita. Nuoruudessa ihminen ikään kuin syntyy uudestaan. Nuoruuden aikana ihmisen pitää myös oppia elämään uudella tavalla. On opittava ohjaamaan elämäänsä yhä tietoisemmin suhteessa ympärillä oleviin asioihin. (Dunderfelt 2011, 85; Vilkkö-Riihelä & Laine 2008, 113.)

Nuoruuden keskivaiheilla ihmisen minäkäsitys muuttuu ja ihminen alkaa yleensä tiedostaa minänsä eri puolia. Ihmisen minuus, joka kehittyy läpi koko elämän, ei ole vielä nuoruudessa saavuttanut täyttää perusmuotoaan. Nuoruuden aikana ihmisen yksilöllisyys kehittyy ja hän huomaa oman erilaisuutensa ja yksilöllisyytensä muihin verrattuna. Jokaisen yksilöllinen minuus on ainutlaatuista, ja täysin samanlaista ihmistä ei ole missään muualla maailmassa. (Dunderfelt 2011, 94; Vilkkö-Riihelä & Laine 2008, 113.)

Nuoruus on aikaa, jolloin ihmisen identiteetti muotoutuu ja suhde itseen ja muihin ihmisiin muuttuu. Identiteetti on melko pysyvä käsitys siitä, kuka on ja mihin kuuluu. Kun nuori luo identiteettiään, hän kysyy samalla itseltään, kuka minä olen, mihin minä kuulun ja millainen minä olen. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2008, 101, 116.)

Kun identiteetti on ehjä, ihminen kokee olevansa sama rooleista ja tilanteista riippumatta. Ehjään identiteettiin liittyy siis jonkinlainen jatkuvuuden tunne. Jatkuvuuden tunne pitää sisällään ajan ja paikan ymmärtämisen, joka tarkoittaa käytännössä sitä, että nuori pystyy hahmottamaan oman menneisyytensä ja tulevaisuutensa ja kokee samalla olevansa osa laajempaa yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Vilkkö-Riihelä & Laine 2008, 116–117.)

2.2 Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö lastensuojelussa

Taiteella on kyky puhutella vastaanottajaa voimakkaasti. Lisäksi taide käsittelee ihmisenä olemisen kysymyksiä. Muun muassa näiden ulottuvuuksien vuoksi taide ja kulttuuri ovat asioita, joiden avulla on mahdollisuus päästä koskettamaan ihmisiä. Parhaimmillaan kulttuuritoiminta ja sosiaalityö toimivatkin tasavertaisessa yhteistyössä rinnakkain. (Liikanen 2010, 25, 36.) Tällöin asiakkaiden kanssa tehtävään työhön pystytään saamaan kaikki taide- ja kulttuurilähtöisen toiminnan tarjoamat hyödyt käyttöön.

Taide toimii kommunikoinnin välineenä työntekijän ja asiakkaan välillä erityisesti silloin, kun kommunikointi ei ole mahdollista suoran dialogin muodossa. Myös yhteisesti tapahtuvan toiminnan kautta kontaktin saaminen asiakkaaseen on helpompaa. Lisäksi taidelähtöiset menetelmät ovat tapa saada esille ihmisten piileviä voimavaroja. (Liikanen 2010, 39–40.) Taidelähtöiset menetelmät mahdollistavat siis monia sellaisia asioita, joita mikään muu ei välttämättä mahdollistaisi.

Taide työvälineenä on ollut käytössä lastensuojelussa jo vuosikymmeniä. Kuitenkin vasta 1990-luvulta eteenpäin taidelähtöisiä menetelmiä ei ole yhdistetty enää pelkästään vain taideterapiaan tai taideharrastuksiin vaan ne on nähty myös osana arjen työkäytäntöjä lastensuojelulaitoksissa. (Känkänen 2013, 66.)

Lastensuojelussa tarvitaan ajoittain kontrollista vapaata tilaa, jossa aikuislähtöiset toiveet eivät määritä sitä, miten nuoren tulisi olla suhteessa itseensä ja maailmaan. Tärkeää nuoren kehityksen näkökulmasta on, että kontrolloiduissakin olosuhteissa on vuorovaikutukselle vapaata sekä jaettavaa yksityistä tilaa. (Känkänen 2013, 97.) Lastensuojelulaitoksen arjessa tällainen kontrollista vapaa tila täytyy järjestää, sillä arki on usein täynnä erilaisia sääntöjä ja valmiiksi määriteltyjä toimintatapoja.

Haavoittavissa ja traumaattisissa oloissa eläneen lapsen lähelle pääsy on usein haasteellista. Taide voi tarjota metaforisen suojan, jonka avulla kommunikaatio tällaisen lapsen kanssa voi olla helpompaa. Lisäksi taiteelliseen toimintaan perustuvat vuorovaikutuksen tavat voivat tuntua lapsesta tai nuoresta kiinnostavammilta, kuin perinteinen keskustelu. Vuorovaikutuksessa, joka tapahtuu taiteen keinoin, ihminen voi taiteen metaforisen suojan avulla saada aistit ja kokemukset turvallisesti liikkeeseen. (Känkänen 2013, 97–99.)

Kulttuuri- ja taidelähtöisten menetelmien kautta nuoren on mahdollista saada korjaavia kokemuksia ja vahvistusta sille, että käsitystä itsestä voi muuttaa ja omaa elämäntarinaa rakentaa uudelleen. Rankat lapsuuskokemukset tai käsitykset itsestä saattavat haitata identiteetin ja itsetunnon myönteistä kehitystä. Tällöin mahdollisuus korjaaviin kokemuksiin ja uusiin käsityksiin itsestä ovat entistä tärkeämmässä roolissa. ”Taidelähtöisen työskentelyn yhtenä tarkoituksena on saattaa lapsi kosketukseen omien tunteidensa ja muistojensa kanssa ja sillä tavoin auttaa häntä lisäämään itsetuntemustaan” (Känkänen 2013, 68, 91).

Taiteellinen toiminta vie eteenpäin sitä, että lapsen ja aikuisen väliselle kohtaamiselle järjestettäisiin tarpeellinen aika ja tila lastensuojelulaitoksen arjessa. Kun taiteellisen toiminnan kautta aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus vahvistuu, se mahdollistaa luottamuksen ja ennustettavuuden lisääntymisen heidän keskinäisessä kanssakäymisessään. Tekemisen lomassa lapsen suhde työntekijään voi muuttua, kun toiminnan kautta löytyy uusi taso vuorovaikutukselle. (Känkänen 2013, 67–68, 77.)

2.3 Musiikin käytön merkitys

Musiikki on ihmiselle tapa olla maailmassa, tapa ajatella sekä tapa kommunikoida muiden kanssa. Musiikki jättää jäljen ihmisen kokemusmaailmaan yksilöllisellä tavalla ja samalla myös ihmisten kokemukset saavat musiikillisia merkityksiä. (Lilja-Viherlampi 2011, 5.) Ihmisen tärkeäksi kokema musiikki kertoo hänen tavastaan hahmottaa ympärillä olevaa maailmaa sekä ihmissuhteita. Lisäksi mieluisat musiikkikokemukset sekä musiikkiin liittyvät reaktiot kertovat asioita ihmisen ajattelusta ja tunne-elämästä. Tärkeäksi koettuun musiikkiin liittyy itselle tärkeitä ihmisiä, vuorovaikutustilanteita, kokemuksia ja asioita, joista musiikki muistuttaa. (Lehtonen 2011, 82–83.)

Kuuloaistilla on yhteyksiä ihmisen syvien tajunnan tasojen kanssa. Musiikin avulla ihmisen onkin mahdollista tavoittaa jo unohdetuksi oletettuja psyykkisen menneisyyden merkityksiä ja tapahtumia, jotka eivät muuten tulisi tietoisuuteen. Musiikki toimii ikään kuin välittäjänä ihmisen tiedostamattomaan puoleen, minkä seurauksena on mahdollista päästä kosketuksiin oman itsensä kanssa. Musiikki nostaa tietoisuuteemme monia unohdettuja muistoja tai tapahtumia ja auttaa niihin liittyviä tunteita purkautumaan. (Ahonen 1997, 56–58.) Musiikki on siis olennaisesti sidoksissa ihmisen elämänsä kulkuun. Se voi nostaa yllättäen esille elämän merkittäviä tapahtumia, joista osan ihminen muistaa, mutta joista osaa hän ei pystyisi palauttamaan mieleensä ilman musiikkia. (Lehtonen 2011, 83.)

Musiikista voi löytää omaa tunnetilaansa vastaavia elementtejä. Kun ihminen samaistaa tunteensa musiikkiin, sisäinen asia saa ulkoisen korvin kuultavan muodon, jolloin sitä on helpompi ymmärtää ja käsitellä. Joskus oman tunnetilansa ymmärtää vasta sitten, kun sen kuulee musiikista. (Ahonen 1997, 58.)

Musiikin avulla on mahdollista työstää vaikeita ja traumaattisiakin kokemuksia. Musiikki etäännyttää kokemuksen symbolisen etäisyyden päähän, jolloin sitä voi käsitellä ilman liiallista ahdistusta. Musiikin kautta vaikeiden asioiden käsitteleminen ei ole yhtä ahdistavaa kuin niiden käsitteleminen esimerkiksi verbaalisesti. Kun tunteet on ensin etäännyttänyt musiikin avulla, niiden käsittely mahdollistuu. (Ahonen 1997, 59–60; Lehtonen 2011, 80.)

Musiikin mahdollistaman symbolisen etäisyyden avulla syntyy tilaisuus käsitellä myös epämääräisiä asioita tai asioita, joita kuvaamaan on vaikea löytää sanoja. Kun itselle liian lähellä olevaa asiaa katsoo kauempaa, on asioiden käsittely mahdollista myös hyvin henkilökohtaisella tasolla. Musiikin

ja muiden taidelähtöisten menetelmien avulla on mahdollista tarkastella mielessä liikkuvia asioita ja samalla myös muuttaa omaa suhtautumistaan niihin. Tekeminen, jonka kautta asioita voi käsitellä symboliselta etäisyydeltä, on tarpeen lastensuojelutyössä. Esimerkiksi musiikki tarjoaa samanaikaisesti sekä suojaa että mahdollisuuden näkyvillä oloon ja kuulluksi tulemiseen. Toiminnallisesta tekemisestä jää myös usein jokin konkreettinen tuotos, jota voi palata tarkastelemaan myöhemmin uudelleen. (Känkänen & Rainio 2010, 17–18.)

Musiikkia kuunnellessaan ihminen voi liittää musiikin sisältöön oman henkilökohtaisen merkityssisältönsä. Musiikin merkitystä sen kuulijalle onkin mahdotonta ennustaa, sillä merkitykseen vaikuttavat aina ihmisen henkilökohtaiset kokemukset ja arvomaailma. Jos saman musiikkikappaleen kuuntelisi viisi eri ihmistä, heille kaikille kappale todennäköisesti toisi mieleen erilaisen tarinan. (Ahonen 1997, 55–57.)

Ulkoisesti kuultava musiikki voikin muuttua ihmisen sisäiseksi kokemukseksi. Sisällöllisesti abstrakti musiikki voi ihmisen sisäisessä maailmassa muuntautua tunteen omaisesti hyvinkin konkreettisiksi asioiksi, kuten muodoiksi, tilanteiksi tai hajuiksi ja mauiksi. Musiikki ei herätä mielikuvia, vaan mielikuvat tulevat ihmisestä itsestään hänen kuunnellessaan musiikkia. (Ahonen 1997, 56–57.)

2.4 Elämäkerrallinen työskentely

Bardy ja Känkänen pohtivat, tuottaako elämäkerrallisuus tietoa, ja jos tuottaa, niin millaista ja kenelle. Elämäkerrallinen tarina on ennen kaikkea tietoa kertojalleen itselleen. Se on ihmisen omaa tietoa omista kokemuksista ja elämän eri vaiheista. Se on usein tilannekohtaista ja lisäksi keskeneräistä tietoa, joka muuttuu ja täydentyy ajan ja paikan mukana. Yksilön kannalta elämäkerrallisuus liittyy aina tarpeeseen tutkia omaa paikkaansa elämässä ja suhteitaan muihin. Elämäkerrallisuus voi tarjota yksilölle mahdollisuuden pohtia elämänsä kulkua tai suhdettaan johonkin asiaan. Se tarjoaa myös yksilölle mahdollisuuden tuoda oma tarina muille nähtäväksi ja kuultavaksi. (Bardy & Känkänen 2005, 48, 71.)

Omaelämäkerrallisessa työskentelyssä ihminen joutuu aina kohtaamaan tunteensa, joita muistot nostavat esiin. Muistoihin ja niihin liittyviin tunteisiin syventyminen voi olla ajoittain raskasta. Silti niiden kohtaaminen ja käsitteleminen olisi tärkeää, jotta vaikeat ja ikävätkin asiat olisi mahdollista hyväksyä osaksi omaa elämää. (Känkänen 2004a, 231–232.) Lastensuojelussa elämäkerrallisen työskentelyn tarkoituksena on auttaa lasta kosketuksiin omien tunteidensa ja elämänhistoriansa kanssa, jottei itsestä vieraantumisen riski olisi niin suuri (Bardy & Känkänen 2005, 106).

Omiin elämänvaiheisiin liittyvät asiat kiinnostavat kaikkia, mutta erityisesti omaa elämänkulkuaan saattavat pohtia ihmiset, jotka on otettu pienenä huostaan ja sijoitettu kodin ulkopuolelle. Usein sijoitetuilla lapsilla on menneisyydessään vaiheita, joista heillä ei ole tietoa. Lastensuojelulaitoksessa

asuvan lapsen tarina on usein hajanaisista tiedoista, asiakirjoista ja muistikuvista rakennettu kokonaisuus ja joissakin tapauksissa tarina on jäänyt kokonaan rakentamatta. (Känkänen 2004a, 215; Känkänen 2004b, 83–84.)

Jos oma elämäntarina ei ole yhtenäinen, ei tulevaisuuskaan voi näyttää selkeältä. Elämäkerrallinen työskentely on tällöin avain elämässä selviytymiseen. Mennyt, nykyhetki ja tulevaisuus ovat kaikki suhteessa toisiinsa; mennyt on osa nykyhetkeä ja nykyhetkessä on aina jo osa tulevaa. (Bardy & Barkman 2001, 201.) Kertominen onkin yksi tapa luoda kokonaiskuvaa ympärillä olevasta todellisuudesta (Känkänen 2004a, 220). Ihmisen itsensä kannalta oman elämänsä tarkasteleminen olisi siis ehdottomasti tarpeen.

Sen lisäksi, että kertominen tuottaa tietoa kertojalle itselleen, se voi tuottaa tietoa myös tarinan kuulijalle (Känkänen 2013, 93.) Lastensuojelussa tavanomaisten ongelmien selvittämisen kannalta tärkeää olisi ymmärtää sijoitusta edeltäneiden, sen aikaisten ja sen jälkeisten suhteiden merkitys lapselle (Bardy & Känkänen 2005, 68). Elämäkerrallisen työskentelyn kautta lastensuojelun työntekijän on mahdollista kuulla nuoren tarina ja samalla saada selville nuoresta sellaisia asioita, joiden avulla nuorta olisi mahdollista auttaa elämässä eteenpäin.

3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Stakesin Elämäkertaketju – ilmaisutaidot lastensuojelussa syrjäytymisen ehkäisemiseksi -hankkeessa vuosina 1999–2003 tutkittiin, olisiko arkisten työmenetelmien syventäminen taiteen ja omaelämäkerrallisuuden keinoin yksi tapa lähestyä lastensuojelun piirissä olevien lasten ongelmia. Hankkeen tavoitteena oli selvittää, miten lastensuojelun piirissä olevien ihmisten ulottuville saadaan uusia mahdollisuuksia itseilmaisun kehittämiseen, jotta ihmiset pääsevät pohtimaan oman elämänsä kulkua. Hanke suunnattiin lasten kotien ja perhehoidon sekä valtion koulukotien työntekijöille. (Bardy & Barkman 2001, 199; Känkänen 2004a, 214–215.)

Elämäkertaketju -hankkeessa etsittiin tapoja rikastaa arkista vuorovaikutusta, minkä avulla pyrittiin vähentämään lastensuojelun piirissä olevien lasten terapiatarpeen syntyä. Perinteisten kasvatustieteen menetelmien ohelle laitoksissa otettiin käyttöön erilaisia taideilmaisukeinoja. Hankkeessa sekä työntekijät että lapset työstivät omaa elämäntarinaansa. Hankkeen koulutusjakson aikana työntekijät kirjoittivat omaa elämäntarinaansa ja samalla auttoivat lapsia tekemään omaansa. Työntekijät tapasivat lasta kahden kesken pääasiassa kerran viikossa muutaman kuukauden ajan. (Bardy & Barkman 2001, 202; Bardy & Känkänen 2005, 74, 107; Känkänen 2004a, 215.)

Lastensuojelulaitoksissa jaettua aikaa on tavallisesti tarjolla, mutta yksilöllisen ajan määrässä ajan puute tulee näkyviin. Elämäkertaketju -hankkeessa tavoitteena oli järjestää tilaa omaelämäkerralliselle työskentelylle sekä työntekijän ja lapsen väliselle kahdenkeskiselle yhdessäololle. Hankkeen aikana työntekijän ja lapsen välinen kahdenkeskinen aika sekä lapsen yksilöllinen aika aikuisen kanssa lisääntyivät omaelämäkerrallisen työskentelyn seurauksena. (Känkänen 2004a, 218–219.)

Harvialan koulukodin Räpäessä roiskuu -rap-musiikkihankkeen tarkoituksena oli tarjota nuorille heidän toivomaansa toimintaa. Noin vuoden kestäneessä hankkeessa kaksi rap-musiikin ammattilaista, Karri Paleface Miettinen ja Seppo Steen 1 Lampela, työskentelivät Harvialan koulukotiin sijoitettujen poikien kanssa viikoittain. Rap-musiikin kautta poikien oli mahdollista purkaa tunteitaan sekä tarkastella omia elämäkokemuksiaan. (Känkänen & Rainio 2010, 4, 12.)

Hankkeen aikana poikien tekemiä tekstejä ei sensuroitu, vaan kaikki sanoitukset otettiin vastaan sellaisenaan. Kontrollista vapaassa tilassa oli lupa irrotella ja etsiä mieluisinta tapaa ilmaista itseään. Poikien tekemissä sanoituksissa näkyi otteita omista rankoista elämäkokemuksista, mutta samalla myös ilon aiheista. Rap-musiikissa metaforien kautta tapahtuva ilmaisu tuo suojaa ilmaista itseään sekä käsitellä asioita. Kun sanoitusten kautta purkaa ja nimeää tunteitaan ja kokemuksiaan, voi niiden kanssa oppia paremmin tulemaan toimeen. (Känkänen & Rainio 2010, 13–15.)

Räpäessä roiskuu -hankkeen tutkimushaastattelussa yksi hankkeeseen osallistuneista pojista totesi, ettei hän aiemmin pystynyt puhumaan lainkaan tunteistaan. Kirjoittamisen avulla hän oli kuitenkin pystynyt saamaan monenlaisia tunteitaan ulos. Työskentelyn ensimmäisenä tavoitteena hankkeessa olikin omien tunteiden ja kokemusten tunnustelu sekä niiden uudelleen jäsentäminen sanoitusten avulla. Vertauskuvallisten sanoitusten kautta nuorten oli mahdollista purkaa myös ristiriitaisia tunteitaan turvallisesti. (Känkänen & Rainio 2010, 15, 17.)

Maailman ihanin tyttö -valokuvaprojektissa vuosina 1998–2006 valokuvaaja, taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolainen kuvasi kymmentä lastenkodissa asunutta nuorta naista. Otetut valokuvat dokumentoivat nuorten kasvua, ja samalla valokuvien kautta nuoret opettelivat katsomaan itseään lempeämmin raskaiden elämäkokemusten jälkeen. Valokuvaprojektin taustalla oli ajatus siitä, ettei lastenkodissa asuminen saisi määrittää ketään. Jokaisella lastenkodissakin asuvalla lapsella on aivan omanlaisensa tarina. Kuvat kertovat siitä, millaisena nuori itse haluaa tulla nähdyksi ilman lastenkotinuoren leimaa. (Savolainen n.d.)

Valokuvien kautta voi nähdä itsestään erilaisia puolia sekä samalla näyttää itsestään uudenlaisen puolen myös muille ihmisille. Keskeistä kuvaamisessa on tasavertainen tunnelma; Maailman ihanin tyttö valokuvaprojektissa ei ollut kuvan kohdetta, vaan päähenkilö. Nuoret saivat olla huomion keskipisteenä, mikä oli osalle täysin vierasta. Kuvausretket ja niiden suunnittelu pitivät sisällään myös läheistä yhdessäoloa kuvaajan ja kuvattavan välillä. Lisäksi tytöt suunnittelivat itse yhdessä Savolaisen kanssa kuvien toteutuksen sekä valitsivat lopuksi näyttelyyn tulevat kuvat. (Savolainen n.d.)

4 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN MÄÄRITTÄMINEN

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön aihe alkoi muotoutua syksyllä 2015, kun suoritin Kulttuuri- ja taidelähtöinen toiminta -moduulin, johon kuului oman musiikillisen omaelämäkerran tekeminen. Koin omaelämäkerran työstämisen mielekkääksi, ja mietin, että haluaisin kokeilla työskentelyä myös asiakkaiden kanssa. Aihe kiinnosti, sillä en ollut nähnyt vastaavaa laista työskentelyä aikaisemmin asiakastyössä. Juuri toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen kiinnosti, sillä halusin lähteä tekemään opinnäytetyönä jotakin sellaista, mitä itse ja mahdollisesti myös muut alan ammattilaiset voisivat konkreettisesti työssään hyödyntää.

Kun sain tehtyä opinnäytetyöni toimintasuunnitelman, otin yhteyttä muutamaa lastensuojelulaitokseen. Toimeksiantajana toiminut paikka innostui heti aiheestani ja halusi ryhtyä yhteistyöhön. Vaikka olinkin suunnitellut työskentelyn sisällön jo lähes valmiiksi kokonaisuudeksi, toimeksiantajana toimineelta paikalta sain kuitenkin tuen suunnitelmalleni sekä muutamia uusia näkökulmia siihen.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada selville, kuinka musiikillinen omaelämäkertatyöskentely menetelmänä lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten kanssa toimisi. Tarkemmin halusin saada selville, miten nuori itse voisi hyötyä musiikillisesta omaelämäkertatyöskentelystä, mitä hyötyä siitä olisi nuoren näkökulmasta työntekijälle ja mitä lisäarvoa se voisi tuoda nuoren ja työntekijän väliseen vuorovaikutukseen.

4.1 Aineistonkeruu

Koska opinnäytetyöni toiminnallinen osuus koostui nuorten kanssa työskentelemisestä, sain aineiston työtäni varten tapaamisista nuorten kanssa. Aineistonkeruumenetelmänä työssäni olivat havainnointi sekä haastattelu mukailten. Jokaisessa tapaamisessa havainnoin nuoren työskentelyä sekä reaktioita, joita työskentely nuorella sai aikaan. Toiminnan lomassa tein havaintomuistiinpanoja, jotka toimivat myöhemmin aineistonani.

Havainnointia aineistonkeräyksen menetelmänä voi olla monenlaista. Se voi olla systemaattista ja tarkasti jäsennehtyä tai vaihtoehtoisesti täysin vapaata ja luonnolliseen toimintaan mukautunutta. Havainnoijan roolit tilanteessa voivat myös vaihdella. Hän voi tehdä havaintoja oman roolinsa avulla osallistumalla tilanteeseen tai olla täysin ulkopuolinen, ja tehdä piilohavainnointia. Tavanomaisempaa on se, että havaintojen tekeminen yhdistetään osallistumiseen. Kun havainnointia käytetään aineistonkeräyksen menetelmänä, täytyy muistaa, että tutkija pitää erillään havainnot ja omat tulkintansa havainnoista. (Grönfors 2015, 146–147, 152; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 214, 217.)

Kun havainnoija on osallistujana, hän on mukana tilanteessa, mutta tekee tutkittavilleen myös kysymyksiä (Hirsjärvi ym. 2013, 217). Osallistuessaan toimintaan tutkijalla onkin eräänlainen kaksoisrooli: hän toimii tilanteessa sekä ihmisenä että tutkijana. Osallistumisen ja havainnoimisen tapahtuessa

samanaikaisesti, tutkimuksen tärkeimpänä välineenä on tutkijan oma persoona. Tutkijan persoona on yksi edellytys onnistuneelle aineiston keräämiselle. Kun tutkija toimii itselleen luontevalla tavalla, hän luo varmuutta ja luottamusta tutkittaviin. (Grönfors 2015, 147–148.)

Oma havainnoimiseni oli täysin toimintaan mukautunutta. Tein havaintoja nuoren työskentelystä samalla, kun pidin tapaamista hänen kanssaan. Tapaamisissa pyrin olemaan aina mahdollisimman rennosti oma itseni, jotta tilanne tuntuisi myös nuoresta luontevalta. Koen onnistuneeni tässä hyvin.

Tutkimuksen kannalta on tärkeää, ettei tutkija liian innokkaasti tutkimuksen alkuvaiheessa yritä osallistua tilanteeseen. Alkuvaiheessa on parempi tehdä havaintoja ja vasta sitten siirtyä hiljalleen osallistumiseen. (Grönfors 2015, 155.) Kun nuoret alkoivat koota musiikillisia omaelämäkertoja, huomasin, että oli parempi pysyä tilanteessa ensin vain kuuntelijana. Esimerkiksi yhden nuoren kanssa ensimmäiset tapaamiset toimivat niin, että hän soitti minulle musiikkia. Vasta viimeisillä tapaamisilla hän pystyi keskustelemaan kanssani omaelämäkertansa kokoamisesta tarinoista.

Kun tekee muistiinpanoja havainnoiduista asioista, täytyy päättää, missä ja miten usein muistiinpanoja tekee, sillä muistiinpanojen tekeminen voi vaikuttaa asioiden luonnolliseen kulkuun. Muistiinpanoista tulisi aina löytyä päiväys sekä henkilöiden tunnistamiseen tarvittava tieto (Grönfors 2015, 156–158.) Tapaamisissa kirjasin havaintojani muistiin aina sillä aikaa, kun nuori kirjoitti tietokoneella johonkin kappaleeseen liittyvää tarinaa. Omiin havaintomuistiinpanoihin kirjasin aina nuoren nimen alkukirjaimen sekä kuinka mones tapaaminen kunkin nuoren kanssa oli kyseessä.

Havainnointitiedon avulla voidaan saada kuvailevaa tietoa syventämään esimerkiksi haastatteluaineistoa (Grönfors 2015, 150). Nuorten havainnoiminen sekä heidän vapaamuotoinen haastattelemisensa tapaamisten aikana toimivatkin toisiaan täydentävinä aineistonkeruun menetelminä. Asioita, joita olin kirjoittanut muistiin nuorten ensimmäisissä tapaamisissa, tulikin myöhemmin esiin myös nuorten kanssa käydyissä keskusteluissa.

Haastattelu on keskustelua, jossa haastattelija vie keskustelua eteenpäin. Haastattelu voi olla täysin strukturoitu, jolloin ennalta laaditut kysymykset esitetään tietyssä järjestyksessä. Strukturoimattomassa, täysin vapaassa haastattelussa haastattelijalla on puolestaan mielessään vain tietty aihealue, minkä sisällä keskustelu käydään. Avoimessa, vapaassa haastattelussa selvitetään haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä ja tunteita sen mukaan, kuinka ne tulevat aidosti vastaan keskustelussa. (Hirsjärvi ym. 2013, 207–209.)

Jokaisen tapaamisen lopuksi kysyin nuorelta, miltä työskentely kullakin kerralla oli tuntunut. Lisäksi joidenkin tapaamisten aikana kyselin työskentelyn lomassa tilannekohtaisten kysymysten avulla nuoren ajatuksia työskentelystä. Viimeisellä tapaamiskerralla kysyin nuorilta valmiiksi valittujen kysymysten avulla vielä tarkemmin, mitä mieltä nuori oli ollut koko työskentelystä ja miten hän oli sen kokenut. Suunnittelin viimeiseen tapaamiseen valmiit haastattelukysymykset (Liite 6). Kysymysten muodot vaihtelivat kuitenkin hieman jokaisen nuoren kohdalla. Nuorten haastatteleminen

toiminnan lomassa oli siis täysin vapaata, strukturoimatonta haastattelua. Viimeisellä tapaamiskerralla keskustelu muistutti puolestaan teemahaastattelua. Nauhoitin kaikki tapaamiset, jotta sain talteen kommentit ja ajatukset, joita nuoret työskentelyyn liittyen sanoivat ääneen.

4.2 Aineiston analyysin kuvaus

Koska laadullisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään monissa vaiheissa ja usein samanaikaisesti eri menetelmien avulla, analysointia tehdään jatkuvasti prosessin aikana (Hirsjärvi ym. 2013, 223). Kun aloitin aineiston analysoimisen, kuuntelin tapaamisista nauhoitetut äänitteet. Tapaamisten äänitteistä litteroin vain ne keskustelun kohdat, joissa oli raportin kannalta olennaista aineistoa. Tallennetun laadullisen aineiston voi litteroida tarpeen mukaan kokonaan tai vaihtoehtoisesti vain esimerkiksi teema-alueiden mukaan (Hirsjärvi ym. 2013, 222).

Koska laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on usein runsaasti, kaikkea materiaalia ei ole tarpeen analysoida. (Hirsjärvi ym. 2013, 225). Litteroimistani aineistoista poiminkin vain kehittämistehtävien kannalta tarpeelliset nuorten kommentit sekä keskustelut. Tämä tapahtui sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi kirjalliseen muotoon muutettuja aineistoja etsimällä niistä eroja ja yhtäläisyyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–105).

Kaikesta havaitusta ei ole tarpeen pitää kirjaa, vaan kirjattavaksi valitaan vain se, mikä suoraan tai mahdollisesti liittyy tutkimuksen aihepiiriin. Havaintomuistiinpanojen tekeminen on jo siis eräänlaista analyysia, sillä valikointia tapahtuu jo siinä, mitä kirjataan muistiin. Analyysimenetelmät riippuvat siitä, kuinka laaja aineisto on, kuinka asioita on kirjattu muistiin sekä siitä, millainen työn teoreettinen viitekehys on. Havaintoaineiston analyysi tapahtuu pääasiassa samalla tavalla kuin esimerkiksi teemahaastattelun analyysi. (Grönfors 2015, 157.) Havaintomuistiinpanojani käsittelin samalla tavalla kuin tapaamisten äänitteiden litteroituja aineistoja.

5 TYÖSKENTELYN SUUNNITTELU

Toiminnallinen opinnäytetyöni rakentui musiikillisen omaelämäkertatyöskentelyn ympärille, mikä ei ole valmiiksi määritelty työskentelymuoto. Tämän vuoksi koin erittäin tarpeelliseksi perehtyä ennen nuorten tapaamisten alkamista teoriaan, joka lisäsi ajatuksiani ja ideoitani musiikillisen omaelämäkertatyöskentelyn sisällöstä. Työskentelyn suunnittelu lähtikin liikkeelle teoriaan perehtymisestä. Teoriaan perehtyessäni hahmotin hyvin sitä, mitä musiikillisen omaelämäkerran työstäminen tulisi oikein sisältää ja miten työskentelyn tulisi nuorten kanssa edetä. Kirjasin ylös sellaisia asioita, jotka voisivat olla osa nuorten kanssa tapahtuvaa työskentelyä. Kirjasin ajatuksiani siitä, millaiseen muotoon työskentely rakentuisi ja kuinka kauan työskentely aina yhden nuoren kanssa nyt opinnäytetyön puitteissa kestäisi.

Elämäkerrallinen työskentely ei ole avain hyvään elämään vaan yksinker-
taista perusasioiden äärelle menemistä. Vaikka elämäkerrallisessa työsken-
telyssä toimintamuodot olisivat hyvinkin erilaisia, ne sisältävät kuitenkin
samankaltaisia välttämättömyyksiä. Aluksi on lämmiteltävä ja luotava in-
spiroiva ilmapiiri, sillä ahdistavassa tilanteessa mieli ja luovuus eivät toimi.
Toiminnassa täytyy olla selkeä rakenne, jolla on alku ja loppu ja tiedossa
oleva kesto. Työskentelyssä tarvitaan myös yhteiset pelisäännöt ja eettiset
periaatteet. (Bardy & Känkänen 2005, 77, 106.)

Lisäksi teoriaa lukiessani pohdin sitä, mitä käytännön asioita olisi hyvä ot-
taa huomioon ennen tapaamisten alkamista. Teoriaan perehtyessäni aloin
myös pohtia sitä, minkälaisia elementtejä nuorten musiikilliset omaelämä-
kerrat voisivat sisältää. Suunnittelin, minkälaiset raamit työskentelylle aset-
taisin ja kuinka ohjeistaisin nuoret työstämään musiikillista omaelämäker-
taansa.

Nuoren kanssa täytyy sopia työskentelyajoista ja tekemisen tavoista. On
syytä myös pohtia sitä, mitä työskentelyn aikana syntyvälle materiaalille
tehdään. Lähtökohtana on, että materiaalit on koottuna nuorelle jonkinlai-
seen muotoon, kuten kansioon tai laatikkoon. Työskentelyn aikana täytyy
myös selvittää, haluaako nuori näyttää syntyneitä materiaaleja muille, kuten
vanhemmalle tai omaohjaajalle. (Bardy & Känkänen 2005, 107.)

Kun sain työskentelyn suunniteltua tarpeeksi valmiiksi kokonaisuudeksi,
kävin esittelemässä sitä toimeksiantajana toimivassa paikassa nuorille sekä
paikan työntekijöille. Keskustelu nuorten ja aikuisten kanssa herätti muuta-
mia uusia ideoita siitä, mihin asioihin olisi työskentelyssä hyvä kiinnittää
huomiota. Yksi työntekijöistä ehdotti, että hyviä kappaleita musiikilliseen
omaelämäkertaan voisivat olla esimerkiksi lastenohjelmien tunnusmusiikit.
Toinen työntekijä puolestaan toi esille, kuinka yhdellä nuorella on lempiar-
tistiinsa liittyvä tatuointi. Tästä sain idean siitä, kuinka tatuoinnista otettu
kuva olisi hyvä lisä kyseisen nuoren musiikilliseen omaelämäkertaan ja lo-
pulta kuva sinne päätyikin. Myös lastenohjelmat ovat mainittuna yhden
nuoren omaelämäkerrassa.

Perehtymäni teorian pohjalta ja toimeksiantajapaikasta saatujen ideoiden
pohjalta hioin musiikillisen omaelämäkertatyöskentelyn sisällön valmiiksi
ennen nuorten tapaamisten alkamista. Päätin, että musiikillisen omaelämä-
kerta sisältäisi nuoresta riippumatta muutaman saman elementin, joiden li-
säksi jokainen nuori saisi päättää mitä kaikkea muuta se voisi sisältää sekä
millaiseen muotoon lopullinen musiikillinen elämäkerta muodostuisi.

Ohjeistuksena oli, että musiikillisen omaelämäkerran tulee sisältää 10–20
nuorelle tärkeää tai merkityksellistä kappaletta. Musiikillinen omaelämä-
kerta pitää sisällään kappaleiden nimet sekä niiden esittäjät. Lisäksi päätin,
että jokaisesta kappaleesta tulee omaelämäkertaan pieni selostus tai tarina,
josta tulee ilmi, minkä takia kappaleet ovat tärkeitä tai merkityksellisiä. Ta-
rina voi kertoa esimerkiksi, mitä kyseinen kappale kuvaa, mistä se kertoo
tai miksi se on tärkeä. Menneisyyttä ja nykyisyyttä kuvaavien kappaleiden
lisäksi ohjeistin nuoria pohtimaan myös yhtä tai useampaa kappaletta, joka
voisi jollain tavalla kertoa nuoren tulevaisuudesta.

Tapaamisia varten mietin valmiiksi kysymyksiä, joiden avulla nuorten olisi helpompi kirjoittaa kappaleisiin liittyviä tarinoita. Tällaisia kysymyksiä olivat esimerkiksi ”Ketä ihmisiä kappaleeseen liittyi?”, ”Millainen paikka tai tapahtuma kappaleeseen liittyi?” ja ”Liittyykö kyseiseen kappaleeseen jokin maisema tai tietty asia?”. Valitsemiani kysymyksiä olivat myös ”Missä olet kuunnellut tätä kappaletta?”, ”Millaisina hetkinä olet kuunnellut kappaletta?” ja ”Kenen kanssa olet kuunnellut kyseistä kappaletta?” Lisäksi kirjasin valmiiksi yksinkertaisen kysymyksen: ”Miksi kyseinen kappale on sinulle tärkeä?”.

Kappaleiden nimien, niiden esittäjien ja tarinoiden lisäksi ohjeistuksena nuorelle oli, että hän saisi itse päättää, mitä muuta hänen musiikillinen omaelämäkertansa sisältäisi. Kerroin nuorille, että elämäkerta voisi sisältää esimerkiksi valokuvia kappaleisiin liittyen. Kuvat voisivat olla esimerkiksi itsestä, ihmisistä joihin kappaleet liittyvät, kappaleita esittävistä artisteista tai paikoista, tilanteista tai tapahtumasta, johon kyseinen kappale ja sen tarina liittyvät. Lisäksi ehdotin nuorille, että musiikillinen omaelämäkerta voisi sisältää nuoren omaa kuvitusta, pätkiä lyriikoista tai jos se olisi sähköisessä muodossa, videoita kappaleista.

Ehdotuksena musiikillisen omaelämäkerran lopullisesta muodosta esitin nuorille myös vaihtoehtoja. Kerroin, että musiikillisen omaelämäkerran voi koota käsin tai sähköiseen muotoon. Lopullinen tuotos voi olla esimerkiksi kirja, vihko, kansio, seinäposterit tai blogi. Elämäkerta voi olla joko luettelomainen tai vaihtoehtoisesti kappaleet ja niiden tarinat voisi kirjoittaa yhtenäiseksi tekstiksi, kokonaiseksi tarinaksi.

Musiikillisen omaelämäkerran sisältämien elementtien lisäksi kerroin nuorille ennen työskentelyn alkamista myös työskentelyn sisältämistä käytännön asioista. Kerroin, että tapaamisia on työskentelyn aikana 4–5 ja että tapaamisaika on noin puolitoista tuntia. Lisäksi kerroin, että tapaamiset ovat yksilöllisiä, tapaamiset ovat aina kahdenkeskisiä ja että tapaamisajat sovitaan yhdessä. Lisäksi kerroin nuorille myös tapaamisten sisällöstä, kuten niiden rakenteesta.

Jo ennen työskentelyn esittelemistä olin keskustellut työntekijöiden kanssa, että 2–4 nuorta olisi sopiva määrä opinnäytetyötäni varten. Tällöin saisin tarpeeksi aineistoa työtäni varten ja pystyisin vertailemaan asioiden toimivuutta. Samalla työmäärä pysyisi kuitenkin opinnäytetyölle asetetun työmäärän puitteissa.

Mukaan toimintaan valikoitui lopulta kolme nuorta, jotka olivat kiinnostuneita kokeilemaan työskentelyä kanssani. Oli hyvä, etteivät kaikki laitoksen nuoret olleet kiinnostuneita, jottei osallistujia jouduttu karsimaan. Kaikki työskentelystä innostuneet nuoret olivat myös työntekijöiden mielestä sopivia henkilöitä osallistumaan opinnäytetyöhöni.

6 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerron nuorten kanssa pitämieni tapaamisten sisällöstä. Jokaisen alaluvun alle olen koonnut asioita aina yhteen tai kahteen tapaamiseen liittyen. Kuvailen sitä, millaisia nuorten kanssa pidetyt tapaamiset olivat ja mitä tapaamisissa tehtiin. Lisäksi olen koonnut yhdeksi alaluvuksi huomioitani työskentelystä. Kuvailen viimeisessä alaluvussa myös asioita, jotka lisäävät työni eettisyyttä ja luotettavuutta.

Suunnittelin työskentelyn tapahtuvan jokaisen nuoren kanssa 4–5 tapaamiskerran aikana. Ennen työskentelyn alkamista sovin jokaisen nuoren kanssa viiden tapaamisen ajankohdat sekä tapaamispaikan. Elämäkerrallisessa työskentelyssä jokaiselle tapaamiselle täytyy varata aika ja rauhallinen paikka, jossa saa olla yhtäjaksoisesti häiriöttä tunnista puoleentoista tuntiin (Bardy & Känkänen 2005, 107).

Jokaiseen tapaamiseen nuorten kanssa varasin varmuuden vuoksi aina kaksi tuntia aikaa. Kahden nuoren kanssa pidimme tapaamiset lastensuojelulaitoksen tiloissa, pelihuoneessa, jossa saimme työskennellä ilman keskeytyksiä. Kolmannen nuoren kanssa, joka asuu jo itsenäisesti, pidimme tapaamiset ensimmäistä tapaamista lukuun ottamatta hänen kotonaan.

Tapaamiset kolmen nuoren kanssa toteutuivat hieman eri aikavälillä. Kahden nuoren kanssa tapaamiset alkoivat samaan aikaan kesäkuun puolivälissä. Heistä toisen kanssa tapasin pääasiassa kerran viikossa, ja toisen kanssa kaksi kertaa viikossa. Työskentely näiden nuorten kanssa eteni siis hieman eri tahtia. Molempien kanssa tapaamiset kuitenkin kestivät heinäkuun puolelle. Kolmannen nuoren kanssa tapaamiset alkoivat vasta heinäkuun alussa. Hänen kanssaan tapasin kaksi kertaa viikossa.

6.1 Tapaamisten sisältö

Tavoitteena oli tapaamisten aikana työstää yhdessä jokaisen nuoren kanssa hänen musiikillinen omaelämäkertansa. Ensimmäinen tapaaminen oli varattu tutustumiselle ja työskentelyyn orientoitumiselle. Toinen, kolmas ja tarvittaessa myös neljäs tapaaminen oli varattu musiikillisen omaelämäkerran työstämiselle ja viimeinen eli neljäs tai viides kerta valmiin musiikillisen omaelämäkerran tarkasteluun sekä työskentelystä keskusteluun.

Kaikki tapaamiset nuorten kanssa toteutuivat saman rakenteen mukaisesti. Jokaisessa tapaamisessa oli selkeä aloitus, työskentelyvaihe sekä lopetus. Ensimmäisen nuoren kanssa tapaamiset toimivat pitkälti sen mukaan, mitä olin suunnitellut ennen toiminnan alkamista. Niiden tapaamisten pohjalta pystyin aina muuttamaan tapaamisia kahden muun nuoren kohdalla niin, että jos joku asia toimi tai ei toiminut oletetulla tavalla, vaihdoin toimintatapaa. Kolmannen nuoren tapaamisten alkaessa oli minulle muodostunut jo jonkinlainen kuva siitä, millaisessa muodossa työskentely olisi toimivinta. Hänen kohdallaan pääsin jo enemmän toteuttamaan työskentelyä niin, millaista se todennäköisesti olisi myös työelämässä; jonkinlaisen valmiin suunnitelman pohjalta.

6.1.1 Ensimmäinen tapaaminen

Kaikkien nuorten ensimmäiseen tapaamiseen valitsin aloitukseksi Reino and the Rhinos:n Aurinko -kappaleen, jonka näytin nuorille valkokankaalta videona. Kun mietin tapaamiseen sopivaa aloitusta, halusin sen olevan ensimmäisessä tapaamisessa työskentelyn alkaessa sellainen, joka loisi positiivista ilmapiiriä. Kyseinen kappale ei ollut itselleni entuudestaan tuttu, vaan löysin sen sattumalta ensimmäistä tapaamista suunnitellessani. Kappaleen sanoitukset (Liite 4) sopivat mielestäni hyvin aloittamaan työskentelyn, sillä ne sivuavat mielestäni asioita, jotka työskentelyn aikana voivat tulla esille. Lisäksi kappaleen musiikkivideo on mielestäni mielenkiintoinen. Katsoessani sen ensimmäistä kertaa pysähdyin itse välittömästi seuraamaan videon tapahtumia ja tunnustelemaan sen välittämää tunnelmaa.

Aloituksen jälkeen nuori allekirjoitti työskentelysuostumuksen (Liite 1). Lisäksi sovimme nuoren kanssa yhteiset pelisäännöt (Liite 3) koko työskentelyajalle. Tämän jälkeen esittelin nuorelle kaksi musiikillista omaelämäkertaa. Toinen niistä oli omani, jonka olin tehnyt Kulttuuri ja taidelähtöinen toiminta -moduulin aikana ja toinen oli toisen opiskelijan tekemä samaisen moduulin ajalta. Kyseiseltä opiskelijalta sain luvan näyttää hänen musiikillista omaelämäkertansa nuorille. Kahden, toisistaan monella tapaa poikkeavan, musiikillisen omaelämäkerran pohjalta lähdimme keskustellen ideoimaan nuoren kanssa, millainen hänen omasta musiikillisesta omaelämäkerrasta voisi tulla.

Yhdelle nuorista oli selvää heti ensimmäisellä tapaamisella, että hän haluaisi tehdä omaelämäkertansa paperiseen muotoon eikä sähköisesti. Toisella nuorella ei ollut vielä ensimmäisessä tapaamisessa ideaa siitä, miten hän haluaisi omaelämäkertansa lopulta koota. Kolmas nuori puolestaan oli päättänyt jo ennen ensimmäistä tapaamista, että tekisi oman musiikillisen omaelämäkertansa blogiksi. Julkiseksi nuori ei halunnut blogiaan tehdä, vaan piti sen yksityisenä.

Jo ennen työskentelyn alkamista käydessäni toimeksiantajana toimivassa paikassa kerroin nuorille, mitä kaikkea musiikilliset omaelämäkerrat voisivat pitää sisällään. Ensimmäisessä tapaamisessa palasimme jokaisen nuoren kanssa vielä tähän aiheeseen. Lisäksi kertasimme vielä koko työskentelyn sisältöä. Työskentelyn on hyvä alkaa kiireettömällä aloitustapaamisella, jossa käy selväksi, mistä on kyse, mitä tehdään ja miksi (Bardy & Känkänen 2005, 107).

Ensimmäisellä tapaamiskerralla kuuntelimme myös jokaisen nuoren kanssa hänen senhetkistä mielimusiikkiaan. Yksi nuorista halusi minun käyttävän tietokonetta. Kaksi nuorista halusi käyttää tietokonettani itse ja laittaa sieltä soimaan mielimusiikkiaan. Uskon, että tämä toimi heidän kohdallaan paljon paremmin verrattuna siihen, että olisin kysynyt, minkä kappaleen he haluaisivat minun soittavan koneelta aina seuraavaksi. Kahden nuoren kanssa juttelimme myös hieman siitä, mitä musiikkia he muistavat lapsuudestaan.

Kaikki nuoret saivat ensimmäisen tapaamisen jälkeen tehtäväkseen miettiä seuraavaa tapaamista varten, mitkä kappaleet heille ovat tärkeitä tai merkityksellisiä. Lisäksi ohjeistin heitä kirjaamaan muistiin myös kappaleisiin

liittyviä tarinoita, jos sellaisia tulisi jo mieleen. Ensimmäinen tapaaminen päättyi jokaisen nuoren kanssa siihen, että kuuntelimme musiikkia, jossa soitetaan keittiöstä löytyvillä instrumenteilla. Music for One Apartment and Six Drummers -videossa kuusi ihmistä soittaa yhdessä asunnon eri huoneita. Halusin videon kautta osoittaa nuorille, että musiikki ei ole niin suppea käsite kuin mitä usein ajatellaan. Musiikki ei ole pelkästään varsinaisilla soittimilla tuotettua ääntä, vaan esimerkiksi keittiöstä löytyvillä tavaroilla-kin voi tehdä musiikkia.

Ensimmäinen tapaaminen on ehdottomasti työskentelyyn virittäytymistä ja lämmittelyä varten. Aloituksen onnistuminen on olennainen asia työskentelyn jatkoon kannalta (Bardy & Känkänen 2005, 107). Kolmen nuoren kanssa työskentelemisen jälkeen olen sitä mieltä, että ensimmäisellä tapaamiskerralla tulee keskittyä vain nuoren mielimusiikin kuunteluun eikä vielä ohjeistaa nuorta pohtimaan sitä, mitkä kappaleet voisivat tulla nuoren musiikilliseen omaelämäkertaan. Ensimmäisessä tapaamisessa on hyvä esitellä nuorelle erilaisia tapoja toteuttaa musiikillinen omaelämäkerta sekä pohtia, millaiseksi nuoren musiikillinen omaelämäkerta voisi rakentua. Lisäksi on hyvä käyttää aikaa vapaaseen musiikin kuuntelemiseen. Nuori saa valita, mitä kappaleita hän haluaa työntekijälle soittaa.

Huomasin äänitteitä kuunnellessani, että ensimmäisellä tapaamiskerralla omaan työskentelyyni vaikutti jonkin verran oma jännitykseni. En esimerkiksi muistanut kaikkia asioita ensimmäisistä tapaamisista jälkeensä niin hyvin, kuin muista tapaamisista, jolloin jännitystä ei enää ollut. Myös nuoriin jännitys vaikutti varmasti ensimmäisellä työskentelykerralla.

6.1.2 Toinen tapaaminen

Ensimmäisen ja toisen tapaamisen aloitukseksi valitsin kaikille nuorille samat kappaleet. Toiselle tapaamiskerralle valitsin Kirka Rapitzinin Omaelämäkerta -kappaleen johdattamaan työskentelyä omaelämäkerran koostamiseen. Kappaleen sanoitukset (Liite 5) ovat paljonpuhuvat, kuten yksi nuorista niitä kappaleen kuultuaan kuvaili. Halusin, että valitsemani kappale saisi jokaisen nuoren miettimään hänen omaa elämäänsä.

Aloituskappaleen kuuntelemisen jälkeen mietimme kahden nuoren kanssa, millainen aloitus ja lopetus olisivat kyseisen nuoren mielestä mieluisia aina tapaamisiin. Kolmannen nuoren kanssa otin asian puheeksi jo ensimmäisessä tapaamisessa. Myös jatkossa toimin näin, sillä nyt kahden nuoren kanssa toisen tapaamisen lopetusta ei vielä voinut toteuttaa heidän toiveidensa mukaisesti.

Yksi nuorista totesi, että kappaleen kuunteleminen tapaamisen aloituksena voisi olla hyvä ratkaisu. Tapaamisen lopetukseksi hän toivoi hierontaa. Toinen nuorista ei osannut sanoa, millaista aloitusta ja lopetusta toivoisi, joten päätimme hänenkin kohdalla, että kappale alkuun ja hieronta loppuun olisi hyvä ratkaisu. Tapaamisen lopetuksena näiden kahden nuoren kanssa toimi muutaman minuutin hieronta musiikin soidessa taustalla. Hieronnassa käytin kahdesta piikkipallosta muodostuvaa hierontavälinettä. Toisessa tapaamisessa pyysin kumpaakin nuorta valitsemaan kappaleen, jota olisi kiva

kuunnella hieronnan taustalla. Tämä ei kuitenkaan ollut toimiva ratkaisu, koska kummankin nuoren oli selvästi vaikeaa valita kappaletta yllättäen. Totesinkin, että parempi on valita kappale itse etukäteen.

Kolmas nuori toivoi myös kappaletta tapaamisen aloitukseksi. Lopeutukseksi hän toivoi jonkinlaista rentoutusta, mutta hierontaa hän ei halunnut. Hänen kanssaan tapaamisten lopuksi kuuntelimme aina jonkin instrumentaalisen kappaleen samalla, kun makasimme sohvalla. Kaikkien nuorten kanssa lopetuksessa korostui siis vuorovaikutus; kahden nuoren kanssa hieronnan muodossa ja yhden nuoren kanssa yhteisenä rentoutumishetkenä sohvalla.

Toisessa tapaamisessa keskustelimme jokaisen nuoren kanssa myös siitä, millaiseen lopulliseen muotoon kukin haluaisi omaelämäkertansa. Yksi nuorista oli edelleen sitä mieltä, että tekisi omaelämäkerrastaan blogin. Toinen nuori oli keskustellut yhden lastensuojelulaitoksen ohjaajan kanssa ja saanut häneltä idean koota elämäkertansa Ifolorin kuvakirjaksi. Kolmas nuorista oli päättänyt, että haluaa koota kappaleet PowerPointiksi. Jokainen nuori halusi toteuttaa lopullisen tuotoksen siis aivan erilaiseen muotoon. Vaikka jokaisella nuorella valmiin tuotoksen muoto oli selvillä jo työskentelyn alussa, kukaan ei halunnut koota kappaleita suoraan valmiiseen muotoon. Jokainen keräsi kappaleita ja tarinoita ensin Word-tiedostoon, josta siirsi ne työskentelyn loppuvaiheessa valitsemaansa lopulliseen muotoon.

Jo toisessa tapaamisessa huomasin, että jokaisella nuorella työskentely muodostui omanlaiseksi ja hyvin erilaiseksi prosessiksi muihin nuoriin verrattuna. Yksi nuori halusi ehdottomasti käyttää omaa tietokonettaan tehdesään musiikillista omaelämäkertansa. Tämä ratkaisu toimi erittäin hyvin hänen kohdallaan. En ollut edes ajatellut sitä, että nuori itse olisi niin aktiivisessa roolissa ja minä vain seuraisin vierestä. Hänen kanssaan toinen tapaaminen toteutui niin, että hän soitti tietokoneeltaan kuuntelemaansa musiikkia ja listasi samalla kappaleita Word -tiedostoon musiikillista omaelämäkertaa varten. Ensin hän totesi, ettei tietäisi mitä musiikilliseen omaelämäkertansa haluaisi laittaa, mutta musiikin soidessa taustalla kappaleita alkoi tulla listaan paljon.

Myös toisen nuoren kanssa työskentely oli hyvin nuoren itsensä eteenpäin viemää. Hänellä ei ole omaa tietokonetta, joten hän alkoi koota musiikillista omaelämäkertansa minun koneelleni. Kysyin, haluaisiko nuori itse ryhtyä kirjoittamaan tarinoita vai haluaisiko hän minun kirjoittavan ne hänen kertomansa perusteella. Nuori halusi itse kirjoittaa, ja hänen työskentelynsä olikin koko prosessin ajan hyvin itsenäistä. Nuori laittoi ensin soimaan aina jonkin itselleen tärkeän kappaleen. Samalla kun kappale soi, hän kirjoitti kappaleen listaan sekä lisäsi siihen jo kappaleeseen liittyvää tarinaa.

Kolmannen nuoren kanssa työskentely eteni toisesta tapaamisesta lähtien niin, että nuori kertoi minulle jonkin itselleen tärkeän kappaleen ja laitoin sen soimaan tietokoneelta. Kyseinen nuori ei halunnut itse käyttää tietokonetta. Samalla, kun kuuntelimme nuoren valitsemaa kappaletta, kirjasin sen muistiin ja keskustelimme samalla kappaleesta. Kyseisen nuoren kanssa

kappaleisiin liittyvien tarinoiden kirjoittaminen tapahtui sadutusta soveltaen.

Sadutuksessa kertoja kertoo tarinaa ja saduttaja kirjoittaa sen sana sanalta kertojan nähden. Kertoja saa itse päättää, millaisen tarinan hän haluaa kertoa ja mikä on sen oikea muoto. Saduttaja ei tee lisäkysymyksiä kertomuksen aikana, vaan keskittyy ainoastaan kuuntelemaan ja kirjoittamaan. Lopuksi saduttaja lukee tarinan kertojalle, joka päättää, muutetaanko tai korjataanko jotakin kohtaa. Sadutuksessa kertomuksen kertojalla on siis päättävä valta. (Karlsson 2014, 24, 27, 29, 43.)

Nuoren kanssa työskennellessäni sadutus toimi niin, että kun nuori kertoi tarinaa, minä kirjoitin sitä samalla tietokoneelle. Lopuksi nuori luki vielä tarinan ja kertoi, mitä asioita siihen vielä lisättiin ja mitä piti muuttaa. Työskentelymme ei ollut täysin sadutusmenetelmän mukaista, sillä joidenkin tarinoiden kohdalla kysyin nuorelta tarinaan liittyviä kysymyksiä jo tarinan kertomisen aikana. Lisäksi nuori ei saanut kertojana täysin päättää, millaisen tarinan hän kertoi, vaan tarinan aihe oli rajattu liittymään hänelle tärkeisiin kappaleisiin.

Annoin ensimmäisen tapaamiskerran jälkeen jokaiselle nuorelle tehtäväksi miettiä itselle tärkeitä kappaleita jo valmiiksi toista tapaamista varten. Toisessa tapaamisessa huomasin, ettei kukaan nuorista niitä ollut ainakaan kirjoittanut muistiin. Tarpeen tuntuikin olevan se, että kappaleita kuunneltiin yhdessä ja nuori sai samalla listata kappaleita sekä kertoa tai kirjoittaa niihin liittyviä asioita.

Ennen työskentelyn alkamista mietin, että yhtenä vaihtoehtona nuorella olisi tuottaa musiikillinen omaelämäkerta itse kirjallisesti tapaamisten välillä. Tällöin tapaamiset olisivat olleet omaelämäkerrasta keskustelua ja kappaleiden kuuntelua. Toisena vaihtoehtona oli, että musiikillinen omaelämäkerta muodostuisi yhteisen keskustelun kautta tapaamisten aikana kirjalliseen muotoon.

Kahden nuoren kanssa omaelämäkertaa työstimme täysin tapaamisten aikana. Toisen kanssa tarinat muodostuivat keskustelun kautta ja toinen kirjoitti niitä pääasiassa itsenäisesti. Kolmannen nuoren kanssa työskentely alkoi yhteisellä omaelämäkerran työstämisellä. Työskentelyn loppuvaiheessa hän kuitenkin kirjoitti kappaleisiin liittyviä tarinoita myös tapaamisten välillä.

6.1.3 Kolmas ja neljäs tapaaminen

Kolmannesta tapaamisesta eteenpäin tapaamisten aloituskappaleet vaihtelivat aina nuoresta ja tapaamisesta riippuen. Ensin valitsin aloituksiksi vain kappaleita, joissa oli jokin omaelämäkerrallista työskentelyä sivuava sanoma. Tulostin kappaleiden kuuntelua varten myös aina sanoitukset, jotta kappaleen sanoma tulisi nuorelle paremmin esille.

Vasta kolmannen nuoren tapaamisiin ja toisen nuoren viimeisiin tapaamisiin aloin valita toisenlaisia aloituksia. Totesin jossain kohtaa työskentelyä,

että koska työskentely itsessään voi olla vaikeidenkin asioiden pohtimista, tapaamisen aloitus voi olla kevyempi eikä kappaleen tarvitse aina tarvitse kertoa jotain syvällistä. Työskentelyn loppuvaiheessa valitsinkin tapaamisten aloitukseksi esimerkiksi videoita, joissa osassa vain soitettiin.

Kolmannen tapaamisen sisällöt vaihtelivat jokaisen nuoren kohdalla. Yksi nuorista päätti toteuttaa musiikillisen omaelämäkertansa Ifolorin kuvakirjaksi. Hänen kanssaan kolmas tapaaminen kului niin, että tutustuimme kuvakirjapohjan käyttöön ja hän otti muutamia valokuvia, joita omaelämäkertansa liitti. Kahden muun nuoren kanssa kolmas tapaaminen puolestaan oli sisällöltään samanlainen kuin toinenkin tapaaminen. Heistä toisen kanssa kuuntelimme hänelle tärkeitä kappaleita, listasimme niitä ja kirjoitimme niihin liittyviä tarinoita sadutusta soveltaen. Heistä toinen puolestaan jatkoi kappaleiden listaamista ja niiden tarinoiden kirjoittamista samalla, kun soitti minulle tärkeitä kappaleitaan.

Neljännessä tapaamisessa kunkin nuoren kanssa työskentely jatkui siitä mihin se oli kolmannessa tapaamisessa jäänyt. Tapaamisissa toistuivat kuitenkin sama rakenne; aloitus, työskentelyvaihe ja lopetus. Jokaisen tapaamiskerran työskentelyosuuden päätteeksi kysyin nuorelta aina, miltä työskentely oli nuoresta tuntunut kyseisellä kerralla. Kerroin myös nuorelle aina siitä, miltä itsestäni oli tuntunut kuulla nuoren tarinoita. Työntekijän on hyvä sanoittaa nuorelle työskentelyn nostattamia tunteita sekä kertoa nuorelle, miltä on tuntunut kuulla nuorta (Bardy & Känkänen 2005, 107).

Nuoret valitsivat kappaleita omaelämäkertoihinsa monista eri syistä. Musiikillisiin omaelämäkertoihin kootut kappaleet ja niihin liittyvät tarinat vaihtelivat hyvinkin paljon. Samankin nuoren musiikillisessa omaelämäkerrassa kappaleiden tarinat vaihtelivat kevyistä aiheista hyvinkin isoihin ja vaikeisiin asioihin. Myös Harvialan koulukodin Räpäessä roiskuu -hankkeessa poikien tekemissä sanoituksissa näkyi otteita heidän rankoista elämäkokemuksista, mutta samalla myös ilon aiheista. (Känkänen & Rainio 2010, 14–15.)

Yhden nuoren omaelämäkerrasta löytyvä lapsuuteen liittyvä kappale kuvaa hyvin sitä, kuinka osa kappaleisiin liittyvistä tarinoista oli hauskoja ja yksityiskohtia sisältäviä.

Hesburger -laulu

Kun kävimme Hesburgerissa ollessani lapsi, sieltä sai lastenaterian mukana leluja ja myös CD-levyjä. Sain valita parista CD:stä minkä haluaisin, ja violetti oli kivoin. Levyllä oli muitakin lauluja, mutta tämä oli kaikista kivoin. Ilmeisesti olen soittanut kappaletta paljonkin, koska veljeni muistavat sen ulkoa. Varmaan alle kouluikäisenä ja myös ehkä sen jälkeen olen kappaletta kuunnellut.

Osa kappaleisiin liittyvistä tarinoista kertoi nuorten kokemista vaikeamista asioista.

Ari Koivunen, Father

Pienenä en ymmärtänyt sanaakaan englantia, mutta kyseisen kappaleen nimi sai minut kuuntelemaan tätä, kun sijaisperheeni vanhemmat erosivat. Olin itse aina ollut se isin pikkutyttö, ja sen puolesta otin eron rankasti.

— —

Kaija Koo on minulle tärkeä artisti. Hänen monet kappaleet ovat minulle tärkeitä, ja kuuntelen niitä paljon. Esimerkiksi Surulapsi ja Et voi satuttaa enää -kappaleen sanat sopivat tosi hyvin siihen, miten isäni kohteli minua äidin kuoleman jälkeen. Kaija Koon Päivä kerrallaan -kappaletta puolestaan kuuntelin melkein koko ajan vuosina 2012–2014, kun tuntui, että kaikki vaan yksinkertaisesti kaatuu päälle, ja että jokainen päivä on selviytymistä.

Siinä vaiheessa työskentelyä, kun kappaleita oli jo listattuna ja niihin liittyviä tarinoita kirjoitettuna, nuoret alkoivat kerätä omaelämäkertoihinsa myös kappaleisiin liittyviä kuvia sekä pätkiä kappaleiden lyriikoista. Erityisesti yksi nuorista valitsi omaelämäkertansa useita lyriikoiden pätkiä, jotka kuvasivat hyvin kappaleiden merkitystä sekä niihin liittyviä tarinoita.

Uniklubi, Näiden Tähtien Alla

”Olet osa mua
Sydän rintani alla
Mä kaipaen sua
Miks lähdit ja muutuit tähdeksi?
Sydämeeni jäänyt sun jälkesi”

Tästä kappaleesta erityisesti nuo sanat tuovat mieleeni biologisen äitini kuoleman. Itsehän en ole nähnyt biologista äitiäni ”vanhempana” kuin vain pari kertaa. Se onkin harmittavinta, sillä en kerinnyt tuntemaan häntä kunnolla. Olin itse 11-vuotias, kun minulle kerrottiin, että hän ei ole enää samassa maailmassa.

JVG feat. Heikki Kuula, Nelisilmä

Tämä kappale tuo vahvasti mieleen ylä-aste ajat, kun pelasin kaikki viikonpäivät pleikkarilla.

”Mä oon joka päivä sormet rakkuloil,
Pelaan pleikkaril,
Nintendol ja netis makkuloil
Ei reenikassii olal,
Pysyn hereil Coca-Colal”

Nuorten kirjoittamista tarinoista löytyi myös vastauksia niihin kysymyksiin, joita kokosin nuorille valmiiksi ennen tapaamisia. Omaelämäkertoista löytyi kappaleita, joiden tarinat liittyivät muun muassa ihmisiin, paikkoihin sekä eri elämänvaiheisiin. Yksi tarina liittyi mielenkiintoisesti eläimeen. Tällaista kertomusta en ollut osannut odottaa.

Jenni Vartiainen, Ihmisten Edessä

Tästä kappaleesta minulle tulee aina mieleen yksi elämäni tärkein hevonen, Ekuli. Sain sen toiseksi nimikkohevosekseni ja se opetti minulle paljon hevosten käsittelystä. Muistan aina yhteiset retkemme maastossa, kun joko ratsastin tai menin sillä maastakäsin. Hoidin Ekulia lähes päivittäin ja se olikin minulle yksi elämän shokkeja, kun kaverini kertoi, että Ekuli oltiin lopetettu vanhuuden takia.

6.1.4 Viides ja kuudes tapaaminen

Jokaisen nuoren kanssa musiikillisen omaelämäkerran työstäminen jatkui vielä täysin viidennellä tapaamiskerralla, vaikka sen piti olla viimeinen tapaaminen. Kaikkien nuorten kanssa totesimmekin, että kuudes tapaamiskerta on vielä tarpeen. Jokaisen kanssa sovimme siis vielä yhden tapaamisen lisää.

Viides tapaamiskerta nuorten kanssa kului pääasiassa siihen, että valmiiksi listattuja kappaleita siirrettiin valmiiseen muotoon; PowerPointiin, Ifolorin kuvakirjaan tai blogiin. Kahdella nuorella musiikillinen omaelämäkerta muodostui luettelomaiseksi. Kolmas nuori, jonka musiikillisesta omaelämäkerrasta tuli Ifolorin kuvakirja, halusi tehdä omaelämäkertansa yhteiseksi tarinaksi.

Kuudennella tapaamiskerralla jokaisen nuoren kanssa hioimme vielä valmista musiikillista omaelämäkertaakin sekä kuuntelimme kappaleita, joita nuori oli koonnut omaelämäkertansa. Nuori sai valita muutamia kappaleita, joita halusi vielä soittaa omaelämäkerrastaan. Lisäksi kuudennen tapaamiskerran päätteeksi kyselin nuorilta tarkemmin ajatuksia kuluneesta työskentelystä. Kahden ensimmäisen nuoren kohdalla huomasin, että haastattelumainen kysely ei ollut hyvä ratkaisu. Kummankin nuoren kohdalla tapahtui niin, että puhuminen ja hyvä keskustelu keskeytyivät ja nuori tuntui vaivaantuneelta, kun odotin häneltä vastauksia kysymyksiin (Liite 6). Paremmin toimi selvästi se, kun työskentelyn lomassa kysyin kysymyksiä. Kolmannelle nuorelle annoin kysymykset jo etukäteen mietittäväksi. Hänen oli selvästi helpompi vastata kysymysten aiheisiin.

Jatkossa voisi olla hyvä antaa kysymykset nuorelle jo etukäteen mietittäväksi. Toisaalta yksi nuorista ei ehdottomasti halunnut tietää kysymyksiä etukäteen, kun hänelle niiden antamista ehdotin. On varmasti yksilöllistä, kuinka kysymyksiin on luonnollisinta vastata. Joku voi haluta pohtia niitä etukäteen. Jollekin kaikista paras ratkaisu on vastata kysymyksiin toiminnan lomassa niin, että ne ovat osa työskentelyä.

Kaikkien nuorten kohdalla oli huomattavissa se, kuinka työskentely oli prosessi. Mitä useampi tapaaminen oli pidetty, sitä enemmän nuori kertoi tarinoita. Prosessia ajatellen tutustumiseen on käytettävä riittävästi aikaa. Muuten työskentely ei tuota tulosta. Jos musiikillista omaelämäkertatyöskentelyä asiakkaiden kanssa tulevaisuudessa toteutan, täytyy tutustumiseen työskentelyn alussa keskittyä vielä enemmän.

Nyt kun tapaamiskertoja oli vain rajallinen määrä, tutustumiseen ei selvästikään ollut tarpeeksi aikaa. Yksi nuorista alkoi oikeastaan vasta viidennellä ja kuudennella tapaamiskerroilla avautua ja puhua omasta elämästään ja kokemuksistaan enemmän. Mietin kyseisen nuoren kohdalla työskentelyn päätyttyä kuinka paljon enemmän koko työskentelystä olisi vielä saanut irti, jos tapaamisia olisi ollut vielä lisää. Silloin, kun työskentelyä nuoren kanssa toteuttaa sellainen työntekijä, joka nuoren jollain tapaa jo tuntee, tutustuminen ei ole enää niin suuressa roolissa.

Työskentelyn päätyttyä jokainen nuori sai oman valmiin musiikillisen omaelämäkertansa itselleen. Yhdellä nuorella valmis tuotos on Ifolorin kuvakirja, jonka tilasimme yhdessä viimeisellä tapaamiskerralla. Toisella nuorella valmis omaelämäkerta on blogi, joka hänellä on nyt sähköisessä muodossa tallessa. Kolmannella nuorella valmis tuotos on PowerPoint, jonka nuori sai omalle muistitikulleen talteen. Omaelämäkertoihin tulleiden kappaleiden määrä vaihteli nuorten välillä. Kappaleita omaelämäkertoihin tuli nuoresta riippuen hieman alle kahdestakymmenestä lähes neljäänkymmeneen.

Jokaiselle nuorelle jäi päätettäväksi työskentelyn päätyttyä, haluaako hän näyttää valmista omaelämäkertaansa läheisilleen tai lastensuojelulaitoksen työntekijöille. Työskentelyn aikana kannustin kaikkia nuoria esittelemään omaelämäkertaansa myös muille kuin minulle, sillä jokaisen nuoren valmiista omaelämäkerrasta tuli upea. En uskonut ennen työskentelyn alkamista, että nuoret saisivat aikaan niin hienoja tuotoksia. Työskentelyn päätyttyä pyysin jokaista nuorta myös miettimään, haluaisiko hän esitellä omaa musiikillista omaelämäkertaansa ainakin lastensuojelulaitoksen työntekijöille syksyllä samalla, kun itse esittelen opinnäytetyötäni paikan henkilökunnalle.

6.2 Huomioita työskentelystä

Kiireettömyys on ehdottoman tärkeää tapaamisissa. Keskeistä on kiireetön virittäytyminen nuoren ajatusmaailmaan sekä nuoren tahdissa eteneminen (Känkänen 2004a, 221). Työskentelyyn täytyy saada luotua sellainen ilmapiiiri, että kappaleiden kuunteluun ja niistä keskusteluun on aikaa, eikä esimerkiksi tarinoita kerrottaessa ja niitä kirjoittaessa tarvitse kiirehtiä. Totesin, että tapaamisiin on hyvä varata aikaa aina kaksi tuntia. Ensimmäiseen tapaamiseen, jossa varsinaista musiikillisen omaelämäkerran työstämistä ei vielä tapahdu, riittää puolitoista tuntia. Varsinaisilla työskentelykerroilla jokaisen nuoren kanssa kului kuitenkin aina keskimäärin kaksi tuntia.

Työskentelyn kannalta on tärkeää, että nuori sitoutuu työskentelyyn ja on itse halukas siihen. Toteuttaessani työskentelyä kolmen eri nuoren kanssa,

huomasin, että sitoutumiseen ja työskentelyyn keskittymiseen tuntui vaikuttavan se, millainen nuoren arki sillä hetkellä oli. Yksi nuorista, jolla ei kesän aikana ollut paljon menoja, tuntui aina odottavan tapaamisia eikä hänellä tuntunut olevan mikään kiire pois tapaamisista. Yksi nuorista, jolla oli työskentelyjakson aikana paljon muita aikaa vieviä tapaamisia sekä hoidettavia käytännön asioita, oli selvästi aina kiireisemmän oloinen tapaamisissa. Lisäksi huomasin, että hänen ajatuksensa olivat myös ajoittain muissa asioissa, mikä häiritsi työskentelyyn keskittymistä.

Jos tulevaisuudessa tätä työskentelymuotoa nuorten tai joidenkin muiden asiakkaiden kanssa työelämässä käytän, täytyy ehdottomasti ottaa huomioon työskentelyajankohtaa valittaessa asiakkaan sen hetkinen elämäntilanne ja muun arjen kuormittavuus. Asiakkaan arjen kuormittavuuteen liittyen voisikin todeta, että esimerkiksi vastaanottavissa lastensuojelulaitoksissa tällainen työskentely ei olisi tarpeenmukaista. Kun nuori on välttämättömän suojan tarpeessa, elämäkerrallinen työskentely ei ole ajankohtaista (Bardy & Barkman 2001, 206).

Vapaa musiikin kuuntelu tapaamisissa oli tuottoisinta. Musiikin kuuntelun ohessa nuoret kertoivat tarinoita huomaamattaan. Huomasin, että, kun kysyin nuorilta mitkä kappaleet heille ovat tärkeitä tai merkityksellisiä, työskentely ei sujunut. Paljon parempi lähestymistapa oli se, että pyysin nuoria soittamaan musiikkia, jota he kuuntelevat tai muistavat elämästään. Siinä ohessa nuoret oma-aloitteisesti kertoivat asioita kappaleisiin liittyen.

Sopivia kappaleita nuorten tapaamisten aloituksiin ja lopetuksiin oli vaikea valita. Vasta työskentelyn kuluessa hyviä kappaleita alkoi tulla mieleen. Kappaleita tapaamisia varten olisi ehdottomasti pitänyt alkaa kerätä jo ennen työskentelyvaiheen alkamista. Myös tapaamisten lopetukseen kappaleet oli hyvä valita etukäteen eikä jättää niitä nuoren valittavaksi. Tällöin nuoren ei tarvinnut kiireisesti valita kappaletta. Lisäksi kappaleen valitsemisessa etukäteen oli se hyvä puoli, että tietty kappale loi tietynlaista tunnelmaa tapaamisen lopetukseen, jonka tarkoituksena oli rentouttaa työskentelyn päätteeksi.

Totesin työskentelyn aikana monessa kohtaa, että työskentely ei voi edetä täysin saman kaavan mukaisesti, vaan kaikista tuottoisinta on edetä juuri sen tyylin mukaan, mikä nuorelle tuntuu luontevimmalta. Yhdelle nuorista paras tapa oli ensin listata kaikki musiikilliseen omaelämäkertaan tulevat kappaleet ja vasta sitten alkaa kirjoittaa tarinoita niihin liittyen. Kaksi muuta nuorta puolestaan tuottivat tarinoita samalla, kun keräsivät kappaleita omaelämäkertansa.

Jokaisen nuoren kanssa päätimme pitää vielä kuudennen tapaamisen, koska työskentely viidennen tapaamiskerran päätyttyä oli jokaisella kesken. Yhden nuoren kanssa pidimme vielä seitsemännen, epävirallisen tapaamisen, jonka aikana hioimme lopullisen musiikillisen omaelämäkerran kieliasua. Tapaamisten määrän lisääntyminen alkuperäisestä viidestä tapaamisesta kuuteen ja jopa seitsemään, kuvaa hyvin sitä, kuinka pitkä prosessi musiikillisen omaelämäkerran tekeminen on. Tuntui siltä, että tapaamisia olisi saanut olla vieläkin enemmän.

Nuoria olisi pitänyt vielä enemmän kannustaa tekemään musiikillista omaelämäkertansa myös tapaamisten ulkopuolella. Kenenkään nuoren kanssa viisi tapaamiskertaa eivät riittäneet työskentelyn loppuun saamiseksi. Jos nuoret olisivat listanneet kappaleita tai kirjoittaneet kappaleisiin liittyviä tarinoita myös tapaamisten välissä, työskentely olisi saatu paremmin päätökseen viiden tapaamiskerran aikana. Toisaalta pohdin myös sitä, olisivatko kaikki nuoret, joiden kanssa työskentelyn nyt toteutin, olleet motivoituneita tekemään elämäkertansa itsenäisesti. Kaikki nuoret totesivat työskentelyn lopuksi, että musiikillinen omaelämäkerta olisi todennäköisesti jäänyt tekemättä, jos sitä ei olisi tehnyt aikuisen kanssa yhdessä. Aikuisen tehtävänä onkin auttaa nuori työskentelyn alkuun, toimia tarinan kannattelijana ja olla aidosti kiinnostunut nuoren tarinasta (Känkänen 2013, 71).

Lisäksi pohdin sitä, olisiko joku merkittävä keskustelu jäänyt käymättä, jos nuori ei olisi koonnut kappaleita ja tarinoita yhdessä aikuisen kanssa, vaan yksin. Yhteinen työskenteleminen mahdollisti myös nuoren nähdyksi ja kuulluksi tulemisen. Bardy ja Känkänen (2005, 66, 107) toteavat, että turvallisuuden ja huolenpidon lisäksi kuulluksi tulemisen kokemus on olennaisinta. Kun lapselle osoitetaan, että hänen tarinansa on tärkeä, ja että se kuunnellaan huolella, osoitetaan samalla lapsen olevan arvokas.

Osalle nuorista oli vaikea miettiä lapsuuteensa liittyviä kappaleita. Vanhempien kuunteleman musiikin kautta alkoi kuitenkin löytyä kappaleita lapsuudesta, jotka päättyivät lopulta nuorten musiikillisiin omaelämäkertoihin. Lapsuusajan kappaleita onkin hyvä lähteä miettimään vanhempien mielimusiikin kautta.

H = haastattelija, N = nuori

H: Ooks sä kuunnellu sit pienempänä musiikkia?

N: En hirveesti.

H: Ooks sä kuunnellu mitään lastenmusiikkia? Muis-
taks sä yhtään mitä sä oisit kuunnellu?

N: En mä edes kuunnellu musiikkia.

— —

H: Muistaks sä yhtään, että mitä teillä on siis kotona kuunneltu? Onks teidän porukat kuunnellu mitään?

N: Dingoa.

— —

H: Onks sulle jääny mitään Dingon biisiä sit mieleen
sieltä lapsuudesta, mitä ois soitettu aina niinku useesti?

N: Kuule kysytkin vielä.

6.3 Eettisyys ja luotettavuus

Ennen työskentelyjakson alkamista kävin esittelemässä opinnäytetyöni aiheetta toimeksiantajana toimineen lastensuojelulaitoksen nuorille ja työntekijöille. Työskentelyyn valikoituivat sellaiset nuoret, jotka esittelyn jälkeen työskentelystä innostuivat. Elämäkerralliseen työskentelyyn ei voi pakottaa, eikä se ole kaikille ihmisille soveltuva työskentelymuoto (Bardy & Känkänen 2005, 77.) Jokainen työskentelyä kokeillut nuori osallistui työskentelyyn siis vapaaehtoisesti.

Ennen työskentelyn aloittamista kysyin nuorilta vielä kirjallisesti heidän suostumuksensa (Liite 1) työskentelyyn. Lisäksi alaikäisten nuorten vanhemmille lähetettiin allekirjoitettavaksi suostumuskyselyt (Liite 2), joissa vanhemmilta kysyttiin kirjallisesti lupa nuorten osallistumiseen. Erityisesti silloin, kun havainnointiin liittyy tutkijan osallistuminen toimintaan, täytyy tutkittavilta sekä tutkittavan huoltajilta pyytää lupa (Grönfors 2015, 154).

Edellä mainittujen asioiden ohella työn eettisyyttä lisää se, että ennen työskentelyn aloittamista esittelin nuorille, mitä työskentely tulee pitämään sisällään. Lisäksi aina jokaisen tapaamisen aluksi kävimme vielä nuoren kanssa läpi, mitä kyseisessä tapaamisessa tapahtuu. Myös tapaamisen lopuksi keskustelimme siitä, mitä seuraavassa tapaamisessa tekisimme. Tapaamisten ajankohdat sovimme yhdessä jokaisen nuoren kanssa ennen työskentelyn aloittamista.

Koko työskentelyn ajan korostin nuorille, että he tekevät musiikillista omaelämäkertaa itseään eikä ketään muuta varten. Koko työskentelyn ajan korostin jokaiselle nuorelle myös sitä, että niin sanotusti oikeita vastauksia ei ole. Nuoret lukivat raporttia sen tekovaiheessa ja saivat vaikuttaa siihen, mitkä heidän kommentistaan ja teksteistään raporttiin tuli. Tämän tarkoituksena oli varmistaa se, ettei raporttiin päädy sellaisia asioita, joita nuoret eivät sinne halua. Lisäksi mahdollisuus vaikuttaa raportin sisältöön oli nuorille osoitus siitä, ettei yhteisen työskentelyn tarkoituksena ollut ainoastaan saada aineistoa opinnäytetyötä varten.

Tapaamisissa annoin nuorten kertomuksille ja puheille tilaa. Keskustelut kulkivat välillä kaukanakin varsinaisesta aiheesta, mutta oli tärkeää, että keskustelua ei pidetty vain opinnäytetyön intressien rajoissa. On tärkeää, ettei nuorta hoputeta tai painosteta millään tavalla työskentelyn aikana, sillä se häiritsee työskentelyn edistymistä (Känkänen 2004b, 85). Oli tärkeää, että olin nuoren kertomuksista oikeasti kiinnostunut, vaikka kaikki kertomukset eivät liittyneetkään suoranaisesti elämäkertaan tulleeisiin kappaleisiin.

Nauhoitin kaikki nuorten tapaamiset, jotta pystyin kirjaamaan heidän kokemuksensa työskentelystä juuri siinä muodossa, kuin he ne ilmaisivat. Suostumuskyselyissä tapaamisten nauhoittaminen oli myös mainittu. Jokaiselta nuorelta kysyin vielä erikseen ennen nauhoituksen alkamista, ovatko he edelleenkin sitä mieltä, että tapaamiset saa nauhoittaa. Kun sain nauhoitetut materiaalit analysoitua, hävitin ne kaikki.

Nuorten anonyymiys säilyy raportissa. Myöskään paikkakuntaa, jolla lastensuojelulaitos sijaitsee, ei haluttu mainita, jotta nuorten anonyymiys säilyisi. Nuorten anonyymiys on erityisen tärkeää, koska on kyse lastensuojelusta. Eettisyyttä lisää myös se, että ennen työskentelyn alkamista allekirjoitin salassapitosopimuksen.

Työn luotettavuutta lisäävät suorat lainaukset nuorten sanomista kommentista sekä otteet nuorten omaelämäkerroista. Luotettavuutta lisää myös se, että työssä on tuotu esille asiat, jotka eivät työskentelyssä toimineet. Myös prosessin tarkka kuvaus lisää työn luotettavuutta. Aineistonkeruutapojen ja aineiston analysointimenetelmien käsittely lisäävät myös työn luotettavuutta. Metodinen keskustelu on välttämätön luotettavuuden osoittamisessa, sillä se antaa lukijalle mahdollisuuden tutkimustulosten itsenäisiin arviointeihin (Grönfors 2015, 160).

7 TULOSTEN TARKASTELU

Tässä luvussa esittelen tuloksia. Alalukuihin olen koonnut toiminnan aikana ilmenneitä hyötyjä teemoittain. Kaikki kehittämistehtävän näkökulmat täytyivät työskentelyn aikana. Työskentelystä oli selvästi hyötyä nuorelle. Lisäksi ilmeni asioita, joita työskentelystä työntekijän näkökulmasta voisi olla hyötyä. Myös nuoren ja työntekijän välistä vuorovaikutusta rikastuttavia asioita nousi esille.

7.1 Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely muistelun välineenä

H = haastattelija, N = nuori

H: Miks on ollu hyvä, et sä oot tehny tätä?

N: Että on purkanu ajatuksiansa.

Omiin elämänvaiheisiin liittyvät asiat kiinnostavat kaikkia, mutta erityisesti omaa elämänkulkuaan saattavat pohtia ihmiset, jotka on otettu pienenä huostaan ja sijoitettu kodin ulkopuolelle (Känkänen 2004b, 83–84). Työskentelyn aikana nuoret pysähtyivät pohtimaan omaa elämäänsä. Kappaleisiin liittyvien tarinoiden kautta nuoret muistelivat esimerkiksi aikaisempaa ihastustaan, ulkomaalaisten vaihto-oppilaiden vierailua Suomessa sekä äitiä tekemässä kotitöitä lastenlauluja hyräillen. Usein sijoitetuilla lapsilla on menneisyydessään vaiheita, joista heillä ei ole tietoa (Känkänen 2004b, 84). Kappaleiden kautta jotkut unohduksissa olleet asiat voivat tulla mieleen.

Asioita muistellessa syntyy uusia mielikuvia tapahtumista, jolloin niihin voi suhtautua erilailla kuin kokemisen hetkellä. Varttunut minä pystyy ymmärtämään tapahtumia eri tavalla, kun elämäkokemusta tapahtumien jälkeen on jo karttunut. (Bardy & Känkänen 2005, 101.) Kappaleiden kautta nuori voikin pohtia elämänsä eri vaiheita ja tapahtumia sekä katsoa menneitä asioita uudesta näkökulmasta.

Huomasin jokaisen nuoren kanssa työskennellessäni, että jo siinä kohtaa kun nuori vasta keräsi kappaleita omaelämäkertansa, hän alkoi puhua niihin liittyviä asioita ääneen. Yksi nuorista totesi ennen kuin aloitimme kappaleiden kuuntelun, ettei halua kertoa niiden merkityksestä. Kappaleita kuunnellessamme hän kertoi kuitenkin monia yksittäisiä asioita, joista osa oli sellaisia, jotka tuntuivat olevan hyvinkin henkilökohtaisia.

Tarinoiden kirjoittamisvaiheessakin tuli esille monia asioita nuorten elämästä ja heidän kokemistaan asioista. Nuoret muistelivat esimerkiksi lapsuuteen liittyviä asioita ja ihmisiä. Osa kappaleisiin liittyvistä tarinoista sisälsivät moniulotteisia muistoja. Yhdellä nuorella erääseen lapsuuden ajan kappaleeseen liittyvät esimerkiksi perhe, tietty paikka ja lisäksi monia pieniä yksittäisiä asioita paikkaan liittyen.

Tyrävyö, Ajetaan me tandemilla

Tästä kappaleesta tulee mieleen ne kerrat, kun olimme karavaanarialueella, kun olin lapsi. Äitini mukaan olin silloin sen paikan nuorin karavaanari. Veljeni varmaan kuuntelivat tätä kappaletta silloin, sillä tästä tulee mieleen karavaanariajat. Sanoisin silloin karavaanarialuetta kanavaarialueeksi. Karavaanarialueella kävi joskus traktori, jossa oli heinälava. Kuski nosteli aina lapsia heinälavan kyytiin. Luulin pienenä, että polkutraktorin nimi on tandemi.

Yksi nuorista alkoi heti työskentelyn alussa kerätä myös valokuvia kappaleisiin liittyen. Myös toinen nuorista etsi yhdessä äitinsä kanssa lapsuuden ajan valokuvia, joita laittoi musiikilliseen omaelämäkertansa. Kappaleiden lisäksi nuoret muistelivat elämäänsä siis myös valokuvien kautta. Esimerkiksi edellä kuvailtuun Tyrävyön kappaleeseen nuori liitti kuvan perheestään karavaanarialueella.

Jussi Lehtosen (Känkänen 2004a, 218) mukaan unohduksissa olevaan tilaan on mahdollista tarttua erilaisten aisteja elävöittävien keinojen kautta. Tällainen keino voi olla esimerkiksi musiikin kuunteleminen. Sisällöllisesti abstrakti musiikki voi ihmisen sisäisessä maailmassa muuntautua tunteenomaisesti hyvinkin konkreettisiksi asioiksi, kuten muodoiksi, tilanteiksi tai hajuiksi ja mauiksi. (Ahonen 1997, 55–57.) Työskentelyn aikana yksi nuori pohti sitä, kuinka hän musiikkia kuunnellessaan näkee joskus hyvinkin konkreettisesti aikaisemmin tapahtuneita tilanteita.

H = haastattelija, N = nuori

N: Käykö sulle ikinä niin, että kun sä kuuntelet jonkun vanhan biisin, niin sulle tulee silmien eteen se tilanne missä sä oot kuunnellu sen?

H: Mmm. Se on jännä miten musiikkiin voi linkittyä tai miten musiikki voi herättää niin vahvasti jonkun tilanteen mieleen.

7.2 Musiikillinen omaelämäkerta itseilmaisun välineenä

Musiikilliseen omaelämäkertaan koottavien kappaleiden ja niiden tarinoiden kautta nuori voi ilmaista omia ajatuksiaan, mielipiteitään ja tunteitaan. (Tähän vielä ilmaisukanavana toimimisesta viite, jos löytyy.) Yksi nuorista halusi omaelämäkertansa Cheekin Niille joil on paha olla -kappaleen. Kappaleen merkityksen avaaminen hänelle oli kuitenkin vaikeaa. Ensin nuori valitsi pätkän sanoituksista kuvaamaan kappaletta. Pitkän keskustelun jälkeen saimme yhdessä tuotettua kahden virkkeen mittaisen selostuksen kappaleesta. Nämä kaksi virkettä sekä nuoren valitsema pätkä sanoituksista kuvaavat hyvin nuoren tunnetilaa.

Cheek, Niille joil on paha olla

Tätä kappaletta kuuntelin noin puoli vuotta sitten. Olin silloin henkisesti aika turhautunut.

”Oon maannu lattialla, miettiny miten täällä selvitään.

Oon huutanu keuhkot pihalle, on tuntunut ettei pysty hengittää.

Mut oon täällä vielä, en anna pelon mua koskettaa.

Ja nyt oon siellä missä, muhun ei voi koskeakaan.

Mut oon täällä vielä, en anna pelon mua koskettaa.

Ja nyt oon siellä missä, muhun ei voi koskeakaan.”

Musiikin kautta vaikeiden asioiden käsitteleminen ei ole yhtä ahdistavaa kuin niiden käsitteleminen esimerkiksi verbaalisesti. Kun tunteet on ensin etäännyttänyt musiikin avulla, niiden käsittely mahdollistuu. (Ahonen 1997, 59–60; Lehtonen 2011, 80.) Yksi nuorista kertoi yhdessä tapaamisessa, että on kuunnellut paljon Hanna Pakarisen kiusaamisen vastaista kappaletta. Katsoimme yhdessä kappaleesta tehdyn musiikkivideon, jonka jälkeen oli luontevaa keskustella koulukiusaamisesta. Nuori kertoi, kuinka häntä on kiusattu esikoulusta asti ja että joutuu kiusatuksi edelleen ajoittain. Kiusaamisen kohteeksi joutuminen ja siitä puhuminen on aihe, josta nuoren olisi voinut olla vaikeampi kertoa ilman kappaleen kuuntelemista.

Yksi nuorista kertoi heti työskentelyn alussa, ettei halua kertoa asioitaan. Kuunnellessamme kappaleita hän kuitenkin kertoi jo toisella tapaamiskerralla asioita kappaleisiin liittyen, ja osa asioista oli hyvinkin henkilökohtaisia. Työskentely voisi rohkaista nuorta kertomaan asioita itsestään muille ihmisille. Musiikin kautta voi olla helpompi jakaa itsestään ja elämästään sellaisia asioita, joita ei muuten pystyisi toiselle kertomaan. Nuorten elämäkertoihin tulikin monia sellaisia tarinoita, jotka kuvasivat vaikeita asioita.

Ailee, 손대지마 (Don't Touch Me)

Tässä on yksi K-pop genreä edustava kappale, joka kuvaa osittain sanoituksiltaan entistä pelkoani, joka kohdistui miehiin ja jättiin.

”Don’t touch me, I get freaked out
Don’t call my name, I don’t wanna hear it
What do you know? How can you love?
Whatever, I don’t need it, get away far away
Don’t touch me
I won’t go back
I don’t love you
I’m out! I’m out!
Don’t say you’re sorry, whatever, don’t try to
make up excuses
Know when to stop before I scream”

7.3 Työskentely identiteetin rakentajana ja voimavarojen vahvistajana

Yksilön kannalta elämäkerrallisuus liittyy aina tarpeeseen tutkia omaa paikkaansa elämässä (Bardy & Känkänen 2005, 48). Nuoren rakentaessa identiteettiään, hän kysyy samalla itseltään, kuka minä olen, mihin minä kuulun ja millainen minä olen (Vilkko-Riihelä & Laine 2008, 116). Muun muassa näitä kysymyksiä nuoret pohtivat musiikillisiin omaelämäkertoihin valitsemiensa kappaleiden kautta. Musiikillisen omaelämäkerran tekemisen kautta nuori voi siis hahmottaa identiteettiään.

Uniikki, Pätätöis

Olen ollut aina se pienin ihminen kaikista ryhmistä 5.luokalta saakka, ja tämä on aika osuva kappale sanoituksiltaan siihen.

”Joskus toivoin etten olis näin pätkä pelaisin
vaik lätkeä ja mul ois alla pätkä
Mä oon ehkä pieni mutten silti heikko
Siks selkä suorana mä seison
Jos yltäis jalat maahan voisin kaahaa vaik ympäri maata mut ei oo niin vakavaa
Ehkä pieni muttei silti heikko
Siks selkä suorana seison”

Lauri Tähkä ja Elonkerjuu, Maailma On Renki

Omalla tavallaan tämä kappale kuvaa minua, ja sitä kuinka kenestäkään ei voi päätellä mitä kuka on kokenut tai millainen hän on.

Yksi identiteetin rakentumiseen liittyvä näkökulma työskentelyssä olivat tulevaisuuteen liittyvät kappaleet. Erityisesti yksi nuori käytti ison osan koko omaelämäkerrasta tulevaisuuden pohtimiseen. Hänen musiikillinen

omaelämäkertansa päättyi teksteihin, joissa hän kirjoitti tulevaisuudestaan esimerkiksi naimisiinmenon ja perheen perustamisen näkökulmasta.

Tulevaisuudeltani odotan sitä, että jonain päivänä menen naimisiin sen oman prinssini kanssa. Tiedän sen jo nyt, että häissä tulee olemaan paljon musiikkia, koska musiikilla on aina ollut iso rooli elämässäni ja tulee myöskin aina olemaan. Toivoisin, että häissä soitettaisiin ainakin nämä laulut:
Johanna Kurkela, Rakkauslaulu
Juha Tapio, Jotain niin oikeaa
Juha Tapio, Vain Sun

Yksi nuorista pohti omaelämäkerrassaan myös paljon sitä, kuinka suuri merkitys uskossa olemisella hänen elämässään on. Kyseinen nuori pohti omaelämäkertansa teksteissä paljon sitä, kuinka usko on määrittänyt sitä, millainen hänestä on ihmisenä tullut. Lisäksi nuori kirjoitti ja pohti ääneen sitä, kuinka usko ja musiikki ovat toimineet hänelle voimavarana elämän aikana.

Musiikki ja usko ovat mulle todella isoja asioita. Mä koin lapsena, että mä olin yksinäinen ja turha. Mulle oli tosi tärkeää silloin ja on vieläkin, että on joku lohtu. Musiikki ja usko ovat asioita, jotka tuovat minulle lohtua.

N = nuori

N: On paljon biisejä mitä on ollu, mut ei sitä oo ajatellu sillai, että... Tiekkö se musiikki on vaan vieny eteenpäin, mutta ei sitä ajatellu sillai.

7.4 Työskentelyn hyödyt työntekijälle

Suurin hyöty työskentelystä työntekijälle on ehdottomasti se, että työskentelyn ohessa työntekijä oppii tuntemaan nuoren paremmin. Tutustumalla musiikkiin, jota nuori kuuntelee, työntekijä oppii tietämään asioita nuoreen liittyen. Nuorelle musiikki voi olla iso osa elämää, ja tutustumalla pelkästään siihen, millaiset artistit tai kappaleet ovat nuorelle tärkeitä, työntekijä pääsee tutustumaan nuoreen. Jo toisella tapaamiskerralla totesin yhden nuoren kohdalla, että musiikki, jota ihminen kuuntelee voi kertoa paljon ihmisestä. Kun nuori listasi hänelle tärkeitä kappaleita, huomasin, että monet kappaleista käsittelivät hengellisiä aiheita. Myöhemmin tapaamisten aikana selvisi tarkemmin, kuinka tärkeässä roolissa usko kyseisen nuoren elämässä on.

Kun työntekijä oppii tuntemaan nuoren paremmin, pystyy hän todennäköisesti myös ymmärtämään nuorta paremmin. Jokaisen nuoren musiikillisesta omaelämäkerrasta ja sekä sen tekemiseen liittyvistä keskusteluista nousi esille isoja asioita, joiden tietäminen voisi helpottaa esimerkiksi nuoren käytöksen ymmärtämistä. Työskentelyn aikana nuoret kertoivat vaikeista-

kin kokemuksistaan, kuten hyväksikäytöstä, itsetuhoisuudesta sekä lähimäisen menettämisestä, jotka vaikuttavat nuoreen varmasti. Näiden asioiden tietäminen helpottaisi varmasti myös nuoren ymmärtämistä.

H = haastattelija, N = nuori

H: Jos sä oisit vaikka tehny tätä sun omaohjaajan kanssa, niin miten se työntekijänä hyötyis tästä, et se kuulis...?

N: En mä tiä, koska se tietää kaiken.

H: Mut, jos se ei ois tietäny ihan kaikkee, mitä sä oot ker-tonu?

N: Ehkä se ymmärtäis mua paremmin.

Koska itse olin entuudestaan täysin vieras ihminen nuorille, opin työskentelyn aikana monia asioita jokaisesta nuoresta. On vaikea arvioida, kuinka sellainen työntekijä, joka nuoren on tuntenut jo esimerkiksi vuoden tai jopa useamman vuoden ajan, oppisi vielä lisää asioita nuoreen liittyen. Työskentelyn aikana puhuimme nuorten kanssa myös kuitenkin sellaisista asioista, kuten yläasteen pukeutumistyylistä tai aikaisemmin mainituista lapsuuden karavaanarireissuista, joista ei ilman niihin liittyviä kappaleita olisi varmasti tullut puhuttua.

Kun työntekijä tutustuu siihen, mitä musiikkia nuori kuuntelee, voi musiikista puhuminen olla myös hyvä keskustelun aloitus työntekijälle. Nuori ja työntekijä voivat myös löytää yhtymäkohtia yhteisestä musiikkimaustaan. Jos yhteisiä suosikkiartisteja löytyy, nuori ja työntekijä voivat löytää yhteisen puheenaiheen artistista.

Lisäksi nuoren tärkeisiin kappaleisiin tai artisteihin tutustuminen voi johtaa siihen, että nuori ja työntekijä voivat lähteä yhdessä musiikkiin liittyviin tapahtumiin. Yksi nuorista kertoi, että on käynyt useita kertoja suosikkiartistinsa keikoilla yhdessä omaohjaajansa kanssa. Työntekijän näkökulmasta tämä voi helpottaa työtä esimerkiksi silloin, kun omaohjattavan nuoren kanssa pitää löytää jotain nuorelle mieluista, yhteistä tekemistä.

Yksi nuorista päätti musiikillisen omaelämäkertansa Sunrise Avenuen kappaleeseen Welcome to My Life. Nuoren valitsema pätkä kappaleen sanoituksista kiteyttää hienosti sen, kuinka nuoren musiikilliseen omaelämäkertaan tutustumisen kautta pääsee hyvin tutustumaan koko nuoren elämään.

”Welcome to my life
You see it is not easy
But I'm doing all right
Welcome to my dream
It's the only one who needs me
And stays right by my side”

7.5 Työskentely vuorovaikutuksen rikastajana

Elämäkertaketju -hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden mukaan puheenaiheet lasten kanssa olivat muuttuneet ja syventyneet omaelämäkerrallisen työskentelyn aikana (Bardy & Barkman 2001, 204). Myös musiikillista omaelämäkertaa tehdessä ja kappaleita yhdessä kuunnellessa voi esiintulla sellaisia tarinoita, joita nuori ei ole työntekijöille muuten kertonut. Kappaleen kautta joidenkin asioiden kertominen voi olla nuorelle itsestäänselvyys, mutta muuten ne eivät välttämättä tulisi puheeksi. Tällainen lapsuuteen liittyvä asia yhden nuoren musiikillisessa elämäkerrassa oli esimerkiksi karavaanarina olemiseen liittyvä kappale.

Toinen asia, joka kappaleiden kautta voi nousta keskusteluun, ovat asiat, joista ei ole halunnut tai on ollut vaikea puhua työntekijöille. Kyseinen nuori kertoi hänen omista minimasennusbiiseistä, joita kuuntelee aina silloin, kun on huonoja päiviä tai jopa parin kuukauden mittainen huono jakso menossa, jolloin ei jaksa hymyillä yhtään.

H = haastattelija, N = nuori

N: Noi aikuiset ei tiedä niinku joitain asioita ees, mitä tos on tullu ilmi. Noihin biiseihin liityen. Koska mä en kerro noille yhtään mitään ikinä.

H: Miks et?

N: En mä halua.

H: Kummasti oot vaan mulle kertonu tässä noitten biisien kautta.

N: No nii-i.

— —

H: Mitä asioita siä on sit sellasia mitä on sit tullu näitten kappaleitten kautta?

N: No siis just noi karavaanarialuejutut. Kyllä ne siis tietää, et mä oon ollu karavaanari, mut siis...ainakin osa. Ja sit noi mun minimasis -jutut. Ei ne tiiä niistäkään.

Työskentelyn aikana mietin, mistä johtuu, etteivät nuoret ole kertoneet työntekijöille itsestään joitakin asioita, vaikka ne tulivat kuitenkin puheeksi työskentelyn aikana. Tällainen asia olivat esimerkiksi edellä kuvatut nuoren minimasennusbiisit. Mietin, johtuuko asioiden kertomattomuus siitä, ettei nuori koe, että työntekijät olisivat kiinnostuneita hänen asioistaan. Syynä voi olla esimerkiksi se, etteivät työntekijät sanoita nuorelle tarpeeksi sitä, miltä heistä tuntuu kuulla nuoren asioita. Kun lapselle osoitetaan, että hänen tarinansa kuunnellaan huolella, osoitetaan samalla, että lapsi on arvokas (Bardy & Känkänen 2005, 107).

Nuoret voivat arjen keskellä ajatella, että työntekijöille on turha kertoa asioita. Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely antaa työntekijälle mahdollisuuden osoittaa nuoren ja hänen kertomiensa tarinoiden tärkeys. Yhteisen työskentelyn avulla nuoren puolestaan voi olla helpompi kokea itsensä ja tarinansa arvokkaaksi.

Vuorovaikutuksen näkökulmasta musiikillisen omaelämäkerran työstäminen yhdessä mahdollistaa myös nuoren ja työntekijän yhteisen ajan. On mahdollista tehdä jotain yhdessä kiireettömästi ja nuoren on mahdollista saada henkilökohtaista aikuisen aikaa. Aito läsnäolo, jakamaton aikuisen huomio ja kuunteleva vuorovaikutus mahdollistavat rauhallisen yhdessäolon hetken aikuisen ja nuoren välille (Känkänen 2013, 85). Yhdessä tekemisen lomassa vuorovaikutus on myös rennompaa ja lisäksi nuori ja työntekijä ovat enemmän vertaisia, kun työntekijä–nuori -asetelma häviää.

Työskentelyn lomassa myös työntekijä voi kertoa nuorelle itsestään. Luonnollista voi olla kertoa esimerkiksi omasta nuoruudestaan ja artisteista, joita on silloin kuunnellut. Kun nuori oppii tuntemaan työntekijän paremmin, nuoren luottamus työntekijää kohtaan voi lisääntyä. Kun taiteellisen toiminnan kautta aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus vahvistuu, se mahdollistaa luottamuksen lisääntymisen heidän keskinäisessä kanssakäymisessään (Känkänen 2013, 67–68).

Toisessa tapaamisessa kaikkien nuorten kohdalla totesin, että musiikin kautta toiseen ihmiseen pystyy tutustumaan nopeasti. Vaikka olin tavannut nuoret vain muutaman kerran, tiesin heistä toisen tapaamisen päätyttyä jo hurjan paljon asioita. Huomasin myös sen, kuinka nopeasti nuoretkin tuntuivat suhtautuvan minuun, aivan uuteen ihmiseen, niin, kuin olisimme tunteet jo pidemmän aikaa.

Musiikillisen omaelämäkerran tekeminen voisi olla hyvä menetelmä lastensuojelulaitoksissa myös silloin, kun uusi nuori tulee laitokseen, ja kun hänen ja hänen omaohjaajansa pitäisi tutustua toisiinsa ja rakentaa vuorovaikutussuhdetta. Elämäkerralliset tapaamiset voivat toimia tutustumisen ja kiinnittymisen välineenä, kun rakennetaan alkuvaiheen luottamusta nuoren tullessa laitokseen (Bardy & Känkänen 2005, 108.)

7.6 Nuorten kokemuksia työskentelystä

Jo työskentelyä suunnitellessani otin huomioon sen, että siihen osallistuvat nuoret olisivat minulle täysin vieraita eikä minulle sen vuoksi olisi heihin minkäänlaista suhdetta eikä varsinkaan luottamussuhdetta, joka voisi helpottaa työskentelyä. Totesin jo suunnitteluvaiheessa, että työskentely voisi mahdollisesti olla haastavampaa tämän vuoksi. Erityisesti yksi nuorista tuotti koko työskentelyn ajan sitä, että hänen on vaikea puhua omista asioistaan muille ihmisille ja erityisesti ihmisille, joita hän ei tunne.

H = haastattelija, N = nuori

H: No, miltä tää nyt tuntu tänään?

N: Iha ok.

H: Iha ok. Sä sanoit moneen kertaan, et on just vaikee kertoa asioita.

N: En mä halua. Kun en mä tunne sua.

— —

H: Miten sä aattelisit, et jos sä oisit esimerkiksi sun omaohjaajan kans tehny tätä, niin mitäs sitte?

N: No sen kans mä tekisin sen paljon... kun se tietää kaiken.

H: Niin se ois paljo helpompaa tehdä, kun ois tuttu ihminen.

Pohdin prosessin aikana paljon sitä, mikä olisi hyvä tiheys nuorten tapaamisille. Kahden nuoren kanssa tapaamiset toteutettiin pääasiassa kaksi kertaa viikossa ja yhden nuoren kanssa kerran viikossa. On varmasti yksilöllistä, mikä on hyvä tahti tapaamisille. Toisaalta myös nuorten kesäloma ajankohtana vaikutti siihen, että nuorilla oli huomattavasti enemmän vapaa-aikaa, kuin kouluaikana. Jos työskentely nuorten kanssa olisi toteutettu kouluaikana, olisi tapaamisia ollut hyvä pitää kerran viikossa tai jopa harvemmin.

H = haastattelija, N = nuori

H: Miltä susta on tuntunu tää tapaamisten tiheys, kun ollaan nähty tälle pari kertaa viikossa?

N: Tää on mun mielestä ollu niinku tosi hyvä.

H: Oisko ollu parempi, jos oltais nähty vaan vaikka kerran viikossa?

N: Mun mielestä justiinsa, et näkee sen pari kertaa viikossa, niin tavallaan se on niinku just iha hyvä.

H: Miks se on ollu sun mielestä sit hyvä? Onks siihen joku tietty syy, et miks sä oot kokenu, et se on sit hyvä ratkasu?

N: Tavallaan se, et se on kumminkin enemmän säännöllisempää, kun että sovitaan joku viikonpäivä kerran viikossa.

8 VALMIS TYÖSKENTELYMALLI

Tässä luvussa kuvaan vielä luettelon muodossa, miten musiikillisen omaelämäkertatyöskentelyn olisi mielestäni hyvä edetä ja mitä kaikkea sen tulisi pitää sisällään, jotta edellisessä luvussa kuvatut asiat olisi mahdollista tavoittaa työskentelyn avulla. Luettelo on kuvannut työskentelyn sisällön sellaiseen muotoon, jossa totesin sen toimivan parhaiten. Luettelo kuvaa sitä, kuinka työelämässä lähtisin työskentelyä seuraavaksi tähänastisten kokemusteni perusteella toteuttamaan.

Työskentelyn esittelykerta ennen työskentelyn alkua:

- Kerro nuorelle, että musiikilliseen omaelämäkertaan on tarkoitus koota 10–20 itselle tärkeää tai merkityksellistä kappaletta, kappaleiden esittäjät sekä tarinat kappaleista.
- Kerro nuorelle, että edellä mainittujen elementtien lisäksi valmiista omaelämäkerrasta voi tehdä oman itsensä näköisen.
- Kerro nuorelle, mitä kaikkea musiikillinen omaelämäkertatyöskentely pitää sisällään; tapaamisten määrä, tapaamisten pituus, tapaamisten rakenne.
- Kerro nuorelle, että tapaamiset ovat yksilöllisiä.
- Korosta, että työskentely on vapaaehtoista ja että nuori tekee sitä ensisijaisesti itseään varten.

Ensimmäinen tapaaminen:

- Käytä tarpeeksi aikaa tutustumiseen, jos nuori ei ole vielä tuttu.
- Muista, että aloitustapaaminen on työskentelyyn orientoitumista varten.
- Kerro nuorelle vielä siitä, mitä musiikillinen omaelämäkerta tarkoittaa ja mitä työskentely pitää sisällään. Kaikki asiat eivät varmasti ole jääneet mieleen esittelykerralla.
- Esittele nuorelle erilaisia mahdollisia tapoja toteuttaa musiikillinen omaelämäkerta. Anna nuorelle tehtäväksi miettiä omaa toteutustapaa.
- Sovi nuoren kanssa yhteiset pelisäännöt työskentelyä varten.
- Pyydä nuorta soittamaan musiikkia, jota hän kuuntelee. Musiikin kuuntelu on työskentelyyn orientoitumista ja samalla myös tutustumista.
- Valitse jo ensimmäiseen tapaamiseen selkeä aloitus ja lopetus. Kysy tapaamisen aikana nuorelta, millaisen aloituksen ja lopetuksen hän haluaa tuleviin tapaamisiin.

Työskentelytapaamiset:

- Ensimmäisen tapaamisen jälkeen olevat tapaamiset ovat musiikillisen omaelämäkerran työstämistä varten. Työskentelyyn käytettävien tapaamisten määrä vaihtelee nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan.
- Pyri siihen, että tapaamisissa on aina selkeä aloitus, työskentelyvaihe ja lopetus.
- Toisesta tapaamisesta eteenpäin toteuta tapaamisen aloitus ja lopetus nuoren toivomalla tavalla.
- Työskentelyn aikana anna tilaa nuorten kertomuksille, myös niille, jotka eivät suoranaisesti liity omaelämäkertaan tuleviin kappaleisiin.
- Muista kiireettömyys tapaamisissa.
- Anna tilaa nuoren yksilölliselle tavalle toteuttaa työskentelyä. Jonkun kanssa toimii paremmin tarinoista keskusteleminen ja toinen voi mieluummin kertoa tarinat kirjoittamalla ne.
- Pyydä nuorta soittamaan työskentelyn aikana hänen kuuntelemaansa musiikkia tai kappaleita, joita hän kokoaa musiikilliseen omaelämäkertaansa. Näin tarinoita voi syntyä huomaamatta ja tunnelma tapaamisissa on rennompaa musiikin soidessa taustalla. Musiikin kuunteleminen yhdessä voi olla nuorelle tärkeää myös siksi, että hänellä on tilaisuus esitellä tärkeitä kappaleitaan aikuiselle.
- Mieti työskentelyä varten valmiiksi kysymyksiä, joiden avulla nuoren voi olla helpompi miettiä kappaleisiin liittyviä tarinoita.
- Kysy jokaisen tapaamisen jälkeen nuorelta, millaiselta työskentely on tuntunut. Kerro myös nuorelle, millaista on ollut kuulla hänen kertomia tarinoita.
- Pidä työskentelytapaamisia niin monta, kunnes omaelämäkerta alkaa olla viimeistelyä vaille valmis. Pidä kuitenkin huolta siitä, ettei työskentely veny niin pitkäksi, että nuoren motivaatio työskentelyyn lopahtaa.

Viimeinen tapaaminen:

- Viimeisessäkin tapaamisessa on hyvä noudattaa jo tuttua rakennetta; aloitus, työskentelyosuus ja lopetus.
- Viimeisessä tapaamisessa tarkastelkaa nuoren kanssa nuoren valmista musiikillista omaelämäkerta. Kuunnelkaa sieltä muutamia nuoren valitsemia kappaleita ja keskustelkaa vielä kappaleisiin liittyvistä tarinoista.

- Työskentelyn kehittämistä varten viimeisessä tapaamisessa on hyvä kysyä nuoren kokemuksia ja mielipiteitä sekä kehittämis ehdotuksia työskentelyyn liittyen.
- Kysy nuorelta, haluaako hän esitellä omaelämäkertansa muille työntekijöille, muille laitoksen nuorille tai läheisilleen. Auta nuorta esittelyssä tarvittaessa.

9 POHDINTA

Mietin työskentelyn aikana paljon sitä, kuinka tiukasti minun pitäisi pitää kiinni ammatillisesta roolistani suhteessa nuoreen, jonka kanssa kulloinkin aina työskentelin. Välillä työskentelyn lomassa tuntui siltä, että olin enemmänkin nuoren tuttava, joka kuunteli nuoren kanssa musiikkia, kuin lastensuojelun työntekijä, joka toteutti omaelämäkerrallista työskentelyä nuoren kanssa. Pääsin nopeasti nuorten kanssa sellaiselle vuorovaikutuksen tasolle, jolle en ollut aikaisemmin lastensuojelussa työskennellessäni nuorten kanssa päässyt. Tapaamisten ollessa ohitse totesin, että tapaamisten tunnelman on oltava enemmänkin rentoa oleskelua musiikin kuuntelun muodossa eikä varsinaista työskentelyä. Näin työskentely on kaikista tuottoisinta ja varmasti myös nuoren mielestä toimivinta.

Kun mietin työskentelyä jokaisen nuoren kanssa kokonaisuutena, koen, että tapaamisia olisi pitänyt olla enemmän jokaisen nuoren kanssa. Mietin sitä, että nyt opinnäytetyötä tehdessäni se ei olisi ollut mahdollista, jotta sain pidettyä työmäärän opinnäytetyölle asetetun työmäärän puitteissa. Toisaalta, jos olisin toteuttanut työskentelyn esimerkiksi vain yhden nuoren kanssa, silloin prosessi nuoren kanssa olisi voinut olla pidempi. Halusin kuitenkin yhden nuoren sijasta lähteä kokeilemaan työskentelyä useamman nuoren kanssa, jotta pystyisin vertailemaan, kuinka mikäkin asia toimisi parhaiten.

Kun todennäköisesti tulen käyttämään kyseistä työskentelymenetelmää myös tulevaisuudessa asiakkaiden kanssa, varaan ehdottomasti enemmän aikaa prosessin toteuttamiseen, jos siihen vain on mahdollisuus. Toisaalta menetelmä toimii myös näin kevyemmällä otteellakin tehden. En siis sulje pois sitäkään vaihtoehtoa, että menetelmää voisi asiakkaiden kanssa käyttää aina tilanteen mukaan eri intensiteetillä.

Jatkotutkimuksena voisi lähteä toteuttamaan työskentelyä työyhteisössä niin, että ensin työntekijät tekisivät omat musiikilliset omaelämäkertansa ja sitten toteuttaisivat niitä laitoksessa asuvien lasten ja nuorten kanssa. Oman elämäntarinan tekeminen antaa työntekijälle kokemuksen siitä, miltä prosessi tuntuu ja miten nuoria voi ohjata eteenpäin heidän omaelämäkerrallisessa työskentelyssä (Känkänen 2004a, 223). Työskentelyn hyötyjä voisi nuoren ja työntekijöiden hyötyjen näkökulman lisäksi tarkastella myös nuoren läheisten näkökulmasta. Läheisille nuoren tekemä omaelämäkerta voi olla havahtumisen paikka, ja sen kautta esimerkiksi vanhemmat voivat nähdä lapsensa näkökulmasta aivan uusia asioita (Bardy & Känkänen 2005, 66).

Motivaatiotani opinnäytetyön tekemisen aikana lisäsi merkittävästi nuorten oma innostus ja kiinnostus työskentelyä kohtaan. Tuntui siltä, että kaikki

nuoret odottivat aina tapaamisia ja olivat sitoutuneita työskentelyyn. Toisaalta motivaatiota lisäsivät omalta osaltaan myös sellaiset nuorten tapaamiset, jotka eivät olleet kovin tuotteliaita. Jokaiselle nuorella oli työskentelyn aikana yksi tapaamiskerta, jolloin työskentely ei tuntunut sujuvan, keskittyminen oli vaikeaa ja tarinoita oli vaikea tuottaa. Tällaiset haastavat tapaamiset pysäyttivät miettimään, olisiko joitain asioita pitänyt tehdä toisin, jotta työskentely olisi sillä kerralla sujunut paremmin.

Muutamia asioita tapaamisten sisältöön liittyen muutinkin haastavien tapaamisten seurauksena. Esimerkiksi yhden nuoren kanssa työskentelyn aluksi kuuntelimme vain niitä kappaleita, joita hän omaelämäkertansa valitsi. Kun seuraavissa tapaamisissa laitoimme työskentelyn taustalle soimaan jatkuvasti jotain hänen lempiartistiensa musiikkia, työskentely sujui paremmin. Jos tapaamiset olisivat aina sujuneet todella hyvin, en olisi joutunut pohtimaan niin paljon sitä, missä muodossa työskentely olisi toimivinta.

Motivaatiotani työn tekemisen aikana lisäsi myös ehdottomasti toimeksiantajapaikan työntekijöiden selvä innostus työni sisältöä kohtaan. Moni työntekijöistä oli todella innostunut työni aiheesta, ja kyseli tarkemmin sen sisällöstä. Moni aikuinen myös innostui musiikillisesta omaelämäkertatyöskentelystä niin, että olisi itse halunnut tehdä oman musiikillisen omaelämäkertansa.

Lisäksi motivaatiotani prosessin aikana piti yllä se, että sain vapaat kädet työskentelyn ja tapaamisten suhteen, mutta samalla työntekijät olivat kuitenkin kiinnostuneita siitä, mitä työskentely pitää sisällään ja kuinka tapaamiset nuorten kanssa sujuvat. Yksi merkittävä asia motivaationi kannalta oli myös se, että työelämäohjaajani oli tiiviisti mukana opinnäytetyöprosessissani. Hän luki useaan kertaan opinnäytetyöraporttiani sekä kommentoi sitä.

Yksi merkittävä asia ammatillisen kasvuni näkökulmasta opinnäytetyöprosessin aikana oli se, että itsensä johtamisen taitoni lisääntyi. Varsinkin, kun tein opinnäytetyöni yksin, jouduin itse olemaan vastuussa siitä, että prosessi etenee. Toinen asia, mikä opinnäytetyötä tehdessäni karttui, oli luottamus omaan ammattitaitoon ja siihen, että pystyn ottamaan vetovastuun yksin asiakkaan kanssa työskentelemisestä.

Kolmas asia, minkä opinnäytetyöprosessin aikana opin, oli se, että työelämässä pitäisi käyttää asiakkaiden kanssa sellaisia menetelmiä, joista myös itse ammatilaisena nauttii. On hyvä tehdä työtä ensisijaisesti niillä tavoilla, jotka itselle parhaiten sopivat. Kun työn tekeminen on itsestä mieluisaa, myös asiakkaat hyötyvät siitä. Samalla täytyy tietysti muistaa, että myös asiakkaat ovat yksilöitä; yhdelle sopii yksi ja toiselle toinen työskentelymuoto.

Nyt opinnäytetyöprosessin ollessa ohitse olen sitä mieltä, että musiikillinen omaelämäkertatyöskentely on menetelmä, jota tulen varmasti käyttämään myös tulevaisuudessa asiakkaiden kanssa. Lastensuojelun asiakkaina olevien nuorten lisäksi sitä voisi olla mielenkiintoista kokeilla ainakin lasten kanssa, aikuisten kanssa sekä mahdollisesti myös vammaistyön kentällä.

Opinnäytetyöprosessin kokeneena olen myös melko varma siitä, että jotain asiaa tulen myös jatkossa tutkimaan, joko toiminnallisesti tai sitten täysin tutkimuksellisesti.

LÄHTEET

Ahonen, H. 1997. Musiikki sanaton kieli. Musiikkiterapian perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Bardy, M. & Barkman, J. 2001. Tunteet ja ilmaisutaidot sosiaalipoliittisena kysymyksenä. Yhteiskuntapolitiikka 66 (2001): 3. Viitattu 2.6.2016. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101627/013bardy.pdf?sequence=1>

Bardy, M. & Känkänen, P. 2005. Omat ja muiden tarinat: ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 14. uudistettu painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Grönfors, M. 2015. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4. uudistettu ja täydennetty painos. Hyvaskylä: PS-kustannus, 146–161.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Tammi.

Karsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemusta. THL / 109.

Känkänen, P. 2004a. Hämärän peitto. Ilmaisutaidot ja tarinat aikatilan tekijöinä nuorten kanssa tehtävässä työssä. Teoksessa Jahnukainen, M., Kekkonen, T. & Pösö, T. (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 43. Helsinki: Hakapaino Oy, 214–235.

Känkänen, P. 2004b. Yksinäisyydestä liittymiseen. Aikatila elämäkerronnallisessa työssä. Teoksessa Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) 2004. Taide ja toiseus: syrjästä yhteisöön. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 81–89.

Känkänen, P. & Rainio, A.P. 2010. Suojassa, mutta näkyvissä – taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa. Teoksessa Nuorisotutkimus. Taiteellinen toiminta ja hyvinvointi. 4/2010. 28. vuosikerta. Nuorisotutkimusseura ry, 4–20.

Lastensuojelu 2014. 2015. Tilastoraportti 25/2015. Suomen virallinen tilasto. THL. Viitattu 11.3.2016. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129537/Tr25_15.pdf?sequence=4

Lehtonen, K. 2011. Musiikki ja mielikuvat. Teoksessa Lilja-Viherlampi (toim.) 2011. Ihminen ja musiikki. Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 57, 71–94.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.

Lilja-Viherlampi L-M. (toim.) 2011. Ihminen ja musiikki. Musiikillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 57.

Savolainen, M. n.d. Maailman ihanin tyttö -valokuvaprojekti. Viitattu 8.8.2016. <http://www.voimauttavavalokuva.net/etusivu.htm>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vilkko-Riihelä, A. & Laine, V. 2005. Mielen maailma 2 – Kehityspsykologia. 1.–4. painos. Helsinki: WSOY.

SUOSTUMUSKYSELY NUORILLE

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta ja teen toiminnallista opinnäytetyötä aiheesta Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada selville, voisiko tällainen työskentely olla hyvä menetelmä lastensuojelussa. Haluaisin työstää yhdessä kanssasi sinun oman musiikillisen omaelämäkertasi. Työskentelyyn osallistumalla pääset kertomaan kokemuksiasi siitä, millaista työskentely mielestäsi on ollut.

Työskentely toteutetaan yksilöllisesti. Työskentelyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja sinulla on koko työskentelyn ajan oikeus keskeyttää työskentelyyn osallistuminen. Työskentelykerrat nauhoitetaan ja nauhoitettu aineisto hävitetään raportin valmistuttua. Työskentely on luottamuksellista ja opinnäytetyön raportissa henkilöllisyytesi pysyy salassa. Myöskään lastensuojelulaitoksen nimeä tai paikkakuntaa ei mainita raportissa. Lisäksi olen opinnäytetyön tekijänä sitoutunut noudattamaan salassapito- sekä vaitiolovelvollisuutta. Saat itsellesi valmiin musiikillisen omaelämäkertasi työskentelyn päättyttyä.

Suostun työskentelyyn _____

En suostu työskentelyyn _____

Paikka ja päivämäärä: _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Kiitos osallistumisesta!

Ystävällisen terveisin,
sosionomiopiskelija Emmi Nieminen

SUOSTUMUSKYSELY VANHEMMILLE

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta ja teen toiminnallista opinnäytetyötä aiheesta Musiikillinen omaelämäkertatyöskentely. Opinnäytetyöni tarkoituksena on saada selville, voisiko tällainen työskentely olla hyvä menetelmä lastensuojelussa. Haluaisin työstää yhdessä lapsesi kanssa hänen oman musiikillisen omaelämäkertansa. Työskentelyyn osallistumalla lapsesi pääsee kertomaan kokemuksiaan siitä, millaista työskentely hänen mielestään on ollut. Tästä johtuen tarvitsisin Teiltä vanhemmilta luvan lapsenne osallistumiseen.

Työskentely toteutetaan nuoren kanssa yksilöllisesti. Työskentelyyn osallistuminen on vapaaehtoista ja lapsellasi on koko työskentelyn ajan oikeus keskeyttää työskentelyyn osallistuminen. Työskentelykerrat nauhoitetaan ja nauhoitettu aineisto hävitetään raportin valmistuttua. Työskentely on luottamuksellista ja opinnäytetyön raportissa lapsesi henkilöllisyys pysyy salassa. Myöskään lastensuojelulaitoksen nimeä tai paikkakuntaa ei mainita raportissa. Lisäksi olen opinnäytetyön tekijänä sitoutunut noudattamaan salassapito- sekä vaitiolovelvollisuutta. Lapsesi saa itselleen valmiin musiikillisen omaelämäkertansa työskentelyn päätyttyä.

Lapseni _____

saa osallistua työskentelyyn _____

ei saa osallistua työskentelyyn _____

Paikka ja päivämäärä: _____

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Kiitos osallistumisesta!

Ystävällisin terveisin,
sosionomiopiskelija Emmi Nieminen

PELISÄÄNNÖT TYÖSKENTELYLLE

- Tapaamisten keskustelut jäävät kahdenkeskiseksi. Nuorella on kuitenkin oikeus puhua niistä halutessaan.
- Epämiellyttävistä asioista ei ole pakko puhua. Jos on joku asia, mistä nuori ei halua puhua, hän kertoo siitä.
- Työskennellään tapaamisaikana, ja tullaan ajoissa paikalle. Keskitytään tapaamisen aikana aiheeseen.
- Mobiililaitteet pysyvät poissa tapaamisten ajan, ellei niiden käyttö liity työskentelyyn.

ENSIMMÄISEN TAPAAMISEN ALOITUSKAPPALE

Reino & the Rhinos – Aurinko

Mistä mä sen tiedän, ollaanko jo siellä
Pitäiskö mun jatkaa vai onko menty jo hukkaan
Miten mä sen tunnen jos mä löydän sen
Mistä tunnen onnen kun mä ohi kävelen

Opasta mua aurinko, mä pelkään pimeää
Polta jo pois ahdinko, mä kaipaen elämää
Näytä mulle tie aurinko sun uuteen aamuun
Kaikki tää murhe ja vahinko sun tuuleen haihtuu
Opasta mua aurinko sillon kun mä en nää
Polta jo pois ahdinko, mä haluun sut mun elämään
Näytä mulle tie aurinko sun uuteen aamuun
Kaikki tää murhe ja vahinko sun tuuleen haihtuu

En taida enää jaksaa silmiäni ummistaa
Mä sydämeni avaan ja jään sun aamua odottamaan
Kun taas nähdä saan sinitaivaan
Se mua muistuttaa kuinka suurta kaikki pieni onkaan

Opasta mua aurinko, mä pelkään pimeää
Polta jo pois ahdinko, mä kaipaen elämää
Näytä mulle tie aurinko sun uuteen aamuun
Kaikki tää murhe ja vahinko sun tuuleen haihtuu
Opasta mua aurinko sillon kun mä en nää
Polta jo pois ahdinko, mä haluun sut mun elämään
Näytä mulle tie aurinko sun uuteen aamuun
Kaikki tää murhe ja vahinko sun tuuleen haihtuu

Mistä mä sen tiedän, ollaanko jo siellä
Pitäiskö mun jatkaa vai onko menty jo hukkaan
Miten mä sen tunnen jos mä löydän sen
Mistä tunnen onnen kun mä ohi kävelen

Opasta mua aurinko, mä pelkään pimeää
Polta jo pois ahdinko, mä kaipaen elämää
Näytä mulle tie aurinko sun uuteen aamuun
Kaikki tää murhe ja vahinko sun tuuleen haihtuu
Opasta mua aurinko sillon kun mä en nää
Polta jo pois ahdinko, mä haluun sut mun elämään
Näytä mulle tie aurinko sun uuteen aamuun
Kaikki tää murhe ja vahinko sun tuuleen haihtuu

TOISEN TAPAAMISEN ALOITUSKAPPALE

Kirka Rapitzin Feat. Sarkastinen – Omaelämäkerta

Reilun kakskytä vuotta oon jo elänyt tääl/
ja totta puhuen se välil kyllä pelästyttää/
ku peiliin katsoessa huomaa parrankasvun alkaneen/
mut kai se munkin on vaan totuttava naamatauluun karvaseen/

ku en oo enää lapsi, vaikka muistan sen kuin eilisen
ku kävin ala-astetta ja aikaa kului leikkien/
mut nyt meno on erilaista, käytössä eri kaista/
vaik tänkin matkan varrel poikennu monesti laista/

ja tehny kaikkee, mist ei innostas puhuu/
mut jokasenhan elämään kuuluu iloo ja suruu/
ei aina aurinko loista eikä onni kukoista/
mut pitäskö kaiken muka ain olla niin sulosta?/

ei tietenkään, sillä kyllä fiilikset vaihtelee/
ja hyvänolon eteen täällä ihmiset taistelee/
ainakin meitsi, vaik myös osaan olla itsepäinen/
mut oon aikuinen mies ja täysin itsenäinen/

(KERTSI)

Kaikki meistä joskus tarvii ystävää/
on helppoo hyljätä, mut ei helppoo kun hyljätään/
Kaikki me muututaan ja aikuiseksi kasvetaan/
kokemukset tekee, meistä meidät ja ohjaa huomiseen/

Mut huostaanotettiin ku olin pikkuskidi/
ja myönnettäköön, et välillä se kyllä vituttikin/
mutta toisaalt taas, ei se haitannukkaan/
sillä mielestäni ainakaan ei mennyt aikaa hukkaan/

koska sen ansiosta päässyt ojasta tielle/
ja lastenkotielämä teki oikeesti pojasta miehen/
ja tässä oon, ei mitään valittamista/
mulla on kaikkee, lukuunottamatta paria liksaa/

tehtynä omakustannelevyikin komia satsi/
ja todisteena intin käymisestä sotilaspassi/
ei kivaa ollu, mut kokemuksen ainakin natsas/
vaik asennos olles tuntu ku oisin kasarmin patsas/

mut kaikest huolimatta mulla kaikki hyvin tääl/
ja vaikkei aina onnista, pääasia että yrittää/
ja mitä tulee tekojeni seurauksiin, niin kannan ne/
joka päivä, sunnuntaihin asti, maanantaista alkaen/

(KERTSI)

Kaikki meistä joskus tarvii ystävää/
on helppoo hyljätä, mut ei helppoo kun hyljätään/
Kaikki me muututaan ja aikuiseksi kasvetaan/
kokemukset tekee, meistä meidät ja ohjaa huomiseen/

(C-Osa)

Vaikka takani onkin jo pahat ajat/
ei musta siltikään ole maailmanparantajaks/
oon tehny väärin valintoja ihan tarpeeks/
tehty mikä tehty eikä auta vaikka pyytäsin anteeks/

...vaik menneisyyden tuskat aiheuttanu kovaa kipua/
voin avoimesti puhua, koska ne on osa minua/

(KERTSI)

Kaikki meistä joskus tarvii ystävää/
on helppoo hyljätä, mut ei helppoo kun hyljätään/
Kaikki me muututaan ja aikuiseksi kasvetaan/
kokemukset tekee, meistä meidät ja ohjaa huomiseen/

VIIMEISEN TAPAAMISEN KYSYMYKSET

1. Mitä hyötyä työskentelystä on ollut sinulle itselle? Miksi ihmisten kannattaisi tehdä musiikillinen omaelämäkerta?
2. Mitä hyötyä työskentelystä on työntekijän näkökulmasta?
3. Mitä hyötyä työskentelystä on, kun sitä tekee yhdessä aikuisen/työntekijän kanssa?
4. Mitä asioita tapaamisissa olisi hyvä muuttaa? Mitkä asiat tapaamisissa toimivat?